

Totalförsvarspliktiga m 95

Förslag om

- jobb/studier efter muck
 - bostadsbidrag
 - dagpenning
 - försäkringar
-

SOU 1996:18

Betänkande av Utredningen om de
totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska
situation m.m. (U.T.S.)

Statens offentliga utredningar
1996:18
Försvarsdepartementet

A: Taf KB
Occ SOL
24

Totalförsvarspliktiga m95

Förslag om jobb/studier efter muck,
bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar

Betänkande av Utredningen om totalförsvarspliktigas
sociala och ekonomiska situation
Stockholm 1996

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor.

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 91 90

Svara på remiss. Hur och Varför. Statsrådsberedningen, 1993.

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som skall svara på remiss.

Broschyren kan beställas hos:

Regeringskansliets förvaltningskontor
Arkiv- och informationsenheten
103 33 Stockholm
Fax: 08-790 09 86
Telefon: 08-405 24 81

Till statsrådet och chefen för Försvarsdepartementet

Regeringen bemyndigade den 6 april 1995 (Dir.1995:61) chefen för Försvarsdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att göra en utvärdering av de totalförsvarspliktigas ekonomiska och sociala situation m.m.

Försvarsministern förordnade undertecknad att vara särskild utredare i Utredningen (Fö 1995:05) om totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation m.m. och Jonas Hjelm att vara sekreterare i utredningen. Som sakkunnig förordnades Björn Janson och som experter Maria Wennerberg, Ingela Holmberg, Gösta Sandgren (till 1995-07-01), Marianne Waller, Lena Schröder, Ronnie Nilsson, Joacim Olsson och Mathias Bohman (från 1995-07-01).

Kommittedirektiven återges i bilagor till detta betänkande.

Utredningen har i betänkandet SOU 1995:118 utvärderat de totalförsvarspliktigas medinflytande och deras sociala och ekonomiska situation under grundutbildningen.

I föreliggande betänkande lämnas förslag som berör de totalförsvarsspliktigas möjligheter till arbete eller studier efter uttryckningen, deras bostadsbidrag, dagpenning och försäkringsskydd.

Utredningen har utöver en aktiv medverkan av den sakkunnige och experterna haft stor nytta av information och synpunkter från en rad myndigheter och organisationer. Avsnittet om försäkringsskyddet har i huvudsak utarbetats av försvarsjurist Hans Thormar vid Försvarsmakten Högkvarteret. För en redovisning i övrigt för hur utredningen arbetat hänvisas till SOU 1995:118.

Ett genomförande av utredningens viktigaste förslag skulle innebära

- att pliktpersonalens möjligheter till arbete eller studier direkt efter uttryckningen förbättras,
- att handläggningen av bostadsbidragen förbättras och kvalifikationskraven vid eget boende skärps,
- att pliktpersonalen får en enhetlig dagpenning, lika för alla samt
- att de som skadas under plikttjänstgöring får full ersättning i form av sjukpenning och sjukvårdskostnader.

Stockholm den 1996

Sture Ericson

/ Jonas Hjelm

INNEHÅLL

1	Sammanfattning	5
1.1	Jobb/studier efter muck	5
1.2	Bostadsbidraget under grundutbildningen	6
1.3	Dagpenning till totalförsvarspiktiga	8
1.4	Pliktpersonalens försäkringsskydd	8
1.5	Vad kostar förslagen?	9
2	Jobb/studier efter muck	11
2.1	Uppdraget	11
2.2	Vad händer efter muck?	11
2.2.1	Besvärligt efter en månad	11
2.2.2	20-åringar mest utsatta	12
2.3	Inga särskilda åtgärder	13
2.4	Ungdomars etablering på arbetsmarknaden	14
2.5	Nordiska paralleller	16
2.5.1	Danmark	16
2.5.2	Norge	18
2.6	Vem har ansvaret?	20
2.7	Nämnden för personalvård för totalförsvarspiktiga	22
2.8	Några förslag till åtgärder	23
2.8.1	Koncentrerade individrelaterade insatser	23
2.8.2	Platsautomat på regementet	25

2.8.3	Arbetsmarknadskonsulenter vid FM/HKV och ÖCB	26
2.8.4	KAS direkt efter muck	27
2.8.5	Grundutbildningens meritvärde	28
2.9	Kostnader	28
3	Bostadsbidraget	31
3.1	Uppdrag och bakgrund	31
3.2	Bostadsbidragets regler förr och nu	34
3.2.1	Regler fram till år 1978	35
3.2.2	Efter år 1978	37
3.2.3	Efter år 1991	37
3.3	Förordningen	38
3.3.1	Information	39
3.3.2	Mer än varannan fick bostadsbidrag	40
3.4	Betalningsförmåga	41
3.4.1	Föräldraboende	41
3.4.2	Eget boende	42
3.4.3	Förtroendevalda bekräftar	42
3.5	Kvalifikationstiden	43
3.5.1	Dagens regler	43
3.5.2	Från sex till noll månader....	44
3.5.3	 till tre månaders kvalifikationstid	46
3.6	Särskilda skäl	47
3.6.1	Skäl enligt förordningen	48
3.6.2	RFV:s Allmänna råd	49
3.6.3	Regeringsrätten om "särskilda skäl"	50
3.7	Avräkningsregler	52
3.7.1	Nu gällande avräkningsregler	52
3.7.2	Värnpliktsrådets förslag till förändring	53

3.8	Utredningens bedömningar och förslag	54
3.8.1	Betalningsförmåga	54
3.8.2	Kvalifikationstiden	55
3.8.3	Särskilda skäl	56
3.8.4	Avräkningsregler	57
3.8.5	Bostadsbidrag efter uttryckningen.	58
3.8.6	Kostnadstillägg	59
3.8.7	Övriga bedömningar	59
4	Dagpenning till totalförsvarspliktiga	65
4.1	Uppdraget	65
4.2	Bakgrund	66
4.2.1	Nuvarande dagpenning	66
4.2.2	Utbetalningssystemet	67
4.2.3	Fast dagpenningbelopp	69
4.2.4	ÖCB, RFV och TPV föreslår	70
4.3	Argumenten i korthet	71
4.3.1	Varför ändra dagens system?	71
4.3.2	Fast belopp bättre än belopp baserat på inkomstintervall	73
4.4	Kostnader	74
4.5	Utredningens bedömningar	76
4.5.1	Genomför KATJA-utredningens förslag	76
4.5.2	Fem andra alternativ har prövats	78
4.5.3	Ekonomiskt stöd	80
4.5.4	Frivilligorganisationernas dagpenningar	80
4.5.5	Genomförande	81

5	Pliktpersonalens försäkringsskydd	83
5.1	Uppdraget	83
5.2	Gällande regler	83
5.2.1	Lagar från 1970-talet	83
5.2.2	Efter 1 juli 1993	84
5.2.3	Ersättning för faktisk inkomstförlust i bl.a. trafik- skador	85
5.2.4	Utan inkomst	85
5.2.5	Sjukvårdskostnader	86
5.2.6	Ingen särbehandling	86
5.2.7	Typfall	87
5.3	Utredningens bedömningar och förslag	88
5.3.1	Ersättning för merrisk	88
5.3.2	Kostnader	89
5.3.3	Underlag för beräkningen	90

Bilagor:

Kommittédirektiv	93
Förslag till författningsändringar	105

1 Sammanfattning

Utredningen lämnade i november 1995 en utvärdering av de totalförsvarspliktigas medinflytande och av deras sociala och ekonomiska situation under grundutbildningen i betänkandet SOU 1995:118.

Enligt direktiven och ett tilläggsdirektiv har utredningen att senast 1 mars 1996 dessutom lämna förslag i följande fyra ärenden.

1.1 Jobb/studier efter muck

I SOU 1995:118 textavsnitt 4.10 'Vad händer efter muck?' redovisas den snabba försämring av ungdomars arbetsmarknad som inträffat under 1990-talet.

I föreliggande betänkande lämnas ytterligare bakgrundsinformation. Vidare redogörs för vad man i Danmark och Norge har gjort för att göra det lättare för pliktpersonalen att efter grundutbildningen komma in på arbetsmarknaden.

Utredningens förslag till åtgärder är i korthet följande.

1. Med ett frågeformulär redan vid inryckningen och en kort intervju identifieras de totalförsvarspliktiga som behöver särskilt stöd. Hela grundutbildningstiden kan sedan utnyttjas för individuella åtgärder med sikte på jobb eller studier direkt efter utryckningen.
2. Platsautomater med telefon bör finnas på ett 30-tal utbildningsställen, så att de totalförsvarspliktiga själva aktivt kan söka jobb eller utbildningsplats.
3. Tre arbetsmarknadskonsulenter knyts till personalavdelningen vid Försvarsmakten/Högkvarteret med huvuduppgift att främja ett smidigt samarbete mellan förbanden och arbetsförmedlingarna.
4. Den pliktpersonal som inte lyckas få arbete eller studieplats inom 30 dagar efter muck bör ha möjlighet att få kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) i stället för socialbidrag.
5. Ett individuellt tjänstgöringsbetyg efter fullgjord grundutbildning bör redovisa utbildningens innehåll och dess värde på den civila arbetsmarknaden.

1.2 Bostadsbidraget under grundutbildningen

Utredningsuppdraget föranleddes av en skrivelse från Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa. I SOU 1995:118 textavsnitt 4.6

'Chans till eget boende' ges en allmän bakgrund.

I föreliggande betänkande redovisas hur bostadsbidragssystemet vuxit fram och förändrats.

Utredningen föreslår i korthet följande åtgärder.

1. Den som söker bostadsbidrag för eget boende ska förutom att han/hon haft bostaden under minst tre månader före inryckningen också kunna visa att det funnits 'ekonomisk förmåga att betala' för det egna boendet.
2. Riksförsäkringsverket bör inför nästa utgåva av "Allmänna råd" till försäkringskassorna i samråd med personalkonsultenter inom Försvarsmakten söka finna lösningar på problem som uppstått vid bedömningen av 'särskilda skäl'.
3. De avräkningsregler som gäller för den som har extrainkomster under grundutbildningen bör baseras på hela tjänstgöringstiden och inte som nu på enskilda månader.
4. Bostadsbidrag bör utgå under 30 dagar efter uttryckningen om grundutbildningen varat minst 61 dagar (f n minst 120 dagar).
5. De missförhållanden vid handläggningen av bostadsbidragsärenden som påtalats bör föranleda en granskning av Riksrevisionsverket.

1.3 Dagpenning till totalförsvarspliktiga

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) och Riksförsäkringsverket (RFV) har efter ett grundligt utredningsarbete, där även företrädare för Värnpliktsverket (VPV), Överbefälhavaren (ÖB), Statens räddningsverk (SRV), Riksrevisionsverket (RRV) och Riksskatteverket (RSV) ingått, gemensamt föreslagit att dagpenning till pliktpersonal i framtiden utbetalas med ett enhetligt belopp, lika för alla, i stället för att som nu relateras till sjukpenninggrundande inkomst.

I föreliggande betänkande utvärderas detta förslag. Ett genomförande rekommenderas.

1.4 Pliktpersonalens försäkringsskydd

År 1993 gjordes vissa förändringar i det allmänna försäkringsskyddet som kom att försämra pliktpersonalens försäkringsskydd. Dessa försämringar drabbade även 'vanliga' arbetstagare på liknande sätt.

Utredningen redovisar omständigheter som motiverar dess förslag att de skador som drabbar pliktpersonalen bör ersättas på samma sätt som före den 1 juli 1993.

1.5 Vad kostar förslagen?

Ett genomförande av utredningens förslag i avsnittet 'Jobb/studier efter muck' medför kostnader enligt följande. Tre arbetsmarknadskonsulenter vid Högkvarteret kostar årligen ca 3 miljoner kr. Kostnaderna för ett 30-tal platsautomater och deras drift bör i princip enligt utredningens uppfattning belasta AMS. Uppställandet av platsautomater måste dock bygga på lokala överenskommelser. Nettokostnaden för KAS i stället för socialbidrag under två månader beror på hur många som trots aktiva insatser ändå drabbas av arbetslöshet efter muck.

Samhällsekonomiskt bör de åtgärder som föreslås för att undvika arbetslöshet efter muck kunna ge ett betydande överskott.

De föreslagna förändringarna i pliktpersonalens försäkringsskydd kan komma att kosta omkring 300 000 kr årligen.

De förändringar som föreslås i dagpenningssystemet sparar enligt KATJA-utredningen 6,4 miljoner kr årligen i administrationskostnader. Den föreslagna fasta dagpenningen på 500 kr innebär en kostnadsökning med ca 20 miljoner kr vid samma antal tjänstgöringsdagar som år 1994. Antalet dagar blir troligen lägre i framtiden. Nettokostnadsökningen kan antas bli 10 till 15 miljoner kr.

De förändringar som föreslås i bostadsbidragssystemet kan komma att leda till årliga besparingar på minst 20 miljoner kr.

2 Jobb/studier efter muck

2.1 Uppdraget

"Utredaren skall kartlägga hur den totalförsvarspliktiges situation på arbetsmarknaden ser ut efter avslutad tjänstgöring och föreslå hur den som fullgör plikttjänstgöring lättare skall komma in i arbetslivet eller andra åtgärder."

2.2 Vad händer efter muck?

2.2.1 Besvärligt efter en månad

Utredningen har i betänkandet SOU 1995:118 i avsnittet 4.10. 'Vad händer efter muck?' redovisat utvecklingen under 1990-talet på den arbetsmarknad som möter de totalförsvarspliktiga efter avslutad grundutbildning.

Många totalförsvarspliktiga har under grundutbildningen på senare år känt oro för att hamna i arbetslöshet efter muck.

För den som inte har något arbete att gå till eller inte har någon studieplats för eftergymnasial utbildning kan den privatekonomiska situationen bli besvärlig. Utryckningsbidraget är 4 000 kr och bostadsbidraget upphör 30 dagar efter muck. Eftersom KAS (kontant arbetsmarknadsstöd) kan utgå först fem månader efter muck återstår bara att söka socialbidrag, om inget annat kan ordnas.

2.2.2 20-åringar mest utsatta

Något aktuellt statistiskt material som specifikt beskriver arbetsmarknadsläget för 20-åriga män under tiden efter avslutad grundutbildning finns inte.

Utredningens expert fil dr Lena Schröder har sammanställt data som illustrerar hur arbetsmarknaden för män i 20-årsåldern utvecklats under senare år.

En redovisning av perioden 1980-1994 visar på en dramatisk ökning av arbetslösheten från år 1990. Arbetslösa i procent av befolkningen ökade från ca 4 % till ca 20 %. Denna stora ökning motsvaras av en lika drastisk nedgång i andelen sysselsatta. För 20-åringar minskade således sysselsättningen från 74 % av befolkningen år 1989 till endast 39 % år 1993. Denna nedgång bromsades upp under 1994.

Det förefaller också som om unga män i åldersintervallet 20 - 22 år har varit mer utsatta för arbetslöshet än de något yngre och något äldre.

Invandrarungdomar är särskilt utsatta. Arbetslöshetstalen för män 16 - 24 år var nästan dubbelt så höga bland utländska medborgare.

Under tidigare lågkonjunkturer drabbade långtidsarbetslöshet enbart den äldre arbetskraften, dvs. de över 55 år. Under 1990-talet har åldersgruppen 20 - 24 år haft den högsta andelen långtidsarbetslösa, ett förhållande som inte uppmärksammats i den offentliga debatten.

2.3 Inga särskilda åtgärder

Den arbetsmarknad som möter efter muck har som synes drastiskt försämrats under 1990-talet. Detta sammanfaller med den starka ökningen av den allmänna arbetslösheten. Några särskilda åtgärder för att bistå ungdomar när de avslutat längre grundutbildning har inte vidtagits. De har haft tillgång till samma stöd som alla andra ungdomar.

En normal rutin har varit att pliktpersonalen några veckor före uttryckningen fått information om läget på arbetsmarknaden av personal från arbetsmarknadsverket. Vid en del förband har 'arbetsmarknadsdagar' arrangerats då även företag presenterat sin verksamhet. Enligt vad utredningen erfarit har vid tre förband

pliktpersonalen haft tillgång till en platsautomat och telefon.

Pliktpersonalen har före uttryckningen möjlighet att få ledigt för att uppsöka arbetsgivare, arbetsförmedling eller skola "i den mån verksamheten inte lägger särskilda hinder i vägen".

2.4 Ungdomars etablering på arbetsmarknaden

Till den allmänna bakgrunden för 20-åringars svårigheter på arbetsmarknaden kan fogas ytterligare några observationer baserade på 'Ungdomars etablering på arbetsmarknaden från femtiotal till nittital', Lena Schröder, 1995.

- Eftersom 1990-talets ungdomar går längre i skola sker deras debut på arbetsmarknaden senare. Det betyder att bara en liten minoritet av ungdomarna har ett fast arbete innan de rycker in till grundutbildning.

- Ungdomsarbetslösheten är mer konjunkturkänslig. Under perioder när sysselsättningen minskar är det självfallet svårare för nytillkommande att hitta arbete. Ungefär var femte 20-åring har drabbats av arbetslöshet under 90-talet.

- Arbetslivserfarenhet har fått en ökad betydelse för möjligheten att få ett kvalificerat arbete, vilket naturligtvis är negativt för unga

arbetssökande. Frånvaron från arbetsmarknaden under längre grundutbildning inom totalförsvaret minskar möjligheten att skaffa sig arbetslivserfarenhet.

- Ungdomar har i betydligt högre och ökande utsträckning än vuxna okvalificerade arbeten. Eftersom risken att bli arbetslös ökar kraftigt för de ungdomar som har ett okvalificerat arbete är det troligt att den växande ungdomsarbetslösheten till viss del sammanhänger med karaktären hos ungdomsjobben.

- De traditionella lärlingssystemen i vissa länder framhålls ofta som effektiva inträdesbiljetter på arbetsmarknaden. Fördelen med lärlingssystem är att de påverkar såväl kostnaden för ung arbetskraft som lärlingsutbildningens innehåll. Dessa lärlingssystem är förankrade i sina länders institutioner och går inte att kopiera från ett land till ett annat. Det kan däremot vara av stort intresse att ta tillvara erfarenheterna från gymnasiereformen i grannlandet Norge, som nyligen förlängt gymnasieskolans yrkesinriktade linjer med ett till två års lärlingsutbildning. De norska erfarenheterna kan vara av relevans inte enbart för gymnasieskolans utformning utan även för inriktningen av arbetsmarknadspolitiken för arbetslösa ungdomar.

2.5 Nordiska paralleller

2.5.1 Danmark

Efter en partipolitisk uppgörelse om försvaret (forsvarsforliget) i november 1992 etablerades en 'job- og uddannelseskonsulentordning' (JUDO) för att främja sysselsättning och utbildning bland uttryckande pliktpersonal. Försvarsbudgeten tillfördes extra medel som 1993-95 uppgått till 3,5 miljoner dkr årligen för pliktpersonalen. Parallellt har anslagits 2 miljoner dkr per år i samma syfte för anställd personal som tvingas lämna försvaret.

Från 1 juli 1993 anställdes 16 jobb- och utbildningskonsulenter fördelade på 8,5 årsarbetsverken. Deras uppgift har varit att arbeta enligt ett 5-punktsprogram:

1. Orientera pliktpersonalen om JUDO.
2. Samla information av betydelse för de enskilda värnpliktiga när de söker jobb och utbildning.
3. Gruppinformation för värnpliktiga med likartad utbildningsbakgrund.
4. Individuell vägledning för enskilda värnpliktiga utgående från vederbörandes egna förutsättningar och önskemål om jobb och utbildning.
5. Medverka i utvärdering av JUDO.

Från 1 januari 1995 gäller delvis nya riktlinjer bl.a. genom att

åtgärderna för pliktpersonal och anställd personal integrerades och ökade personalresurser lokalt såväl som centralt tillfördes JUDO.

Syftet med JUDO är att motivera den enskilde 'klienten' att själv aktivt söka utbildning eller arbete och öka kunskapen om hur detta görs med störst framgång. Det handlar således inte om att fungera som arbetsförmedling. Den uppgiften förutsätts skötas av de lokala förmedlingskontoren.

JUDO är fortfarande en försöksverksamhet. Den bedöms hittills ha fungerat tillfredsställande. En utvärdering av effekterna pågår. I en ny försvarsöverenskommelse i december år 1995 förlängdes JUDO till år 1999 med ett samlat årligt anslag på 5.5 miljoner dkr.

I en broschyr (sept 1995) till inryckande danska värnpliktiga presenteras JUDO på följande sätt:

"Vid tjänstgöringsstället finns jobb- och utbildningskonsulenter. Där kan du t.ex. få hjälp med att formulera en platsansökan eller med att fylla i en ansökningsblankett för någon utbildning. Kort efter inryckningen kommer konsulenten själv att upplysa om vad han/hon kan erbjuda.

I god tid före utryckningen ska du också tänka på dina framtida jobb- och utbildningsmöjligheter.

Jobb- och utbildningskonsulenterna kan bistå och vägleda dej med

- att ta reda på vilka kvalifikationer du redan har,
- att ta reda på vilken utbildning som eventuellt är nödvändig för att du ska få jobb efter utryckningen,
- att utforma ansökningar om jobb eller utbildning m m

Som jobb- eller utbildningssökande är det nödvändigt att själv arbeta aktivt och målmedvetet. Konsulenterna ger dej 'hjälp till självhjälp'."

2.5.2 Norge

Försvarsminister Jörgen Kosmo lade i juni 1993 fram en 'Ti-punkts handlingsplan mot ledighet blant dimitterte soldater'. Till följd av omorganisationen av det norska försvaret kallas allt färre in till grundutbildning. Det är därför viktigt att värnplikten inte av den enskilde uppfattas som ett handikapp. Arbetslösheten bland uttryckande värnpliktiga var över 20 procent.

Följande punkter ingår i handlingsplanen:

1. Tiden för grundutbildning anpassas till skol- och studieår.
2. Skyddet mot att bli uppsagd stärks.
3. Grundutbildningen ger poäng vid ansökan om plats vid högre utbildning.
4. Erbjudanden efter avslutad grundutbildning.
5. Arbetsmarknadsutbildning före grundutbildningen.
6. Praktikplatser för värnpliktiga inom försvaret.
7. Grundutbildningen görs meriterande på arbetsmarknaden.
8. Uppföljning av lokal arbetsförmedling.
9. Vuxenutbildning inom försvaret - rådgivning - jobbsökarkurs.
10. Bättre information om möjligheten till kompetenshöjning.

Några kommentarer till punkter av speciell relevans för den svenska situationen:

Punkt 1. Inryckningarna planeras nu så att ca 70 procent av de värnpliktiga inte missar mer än ett skol- eller studieår. De som har 12 månaders grundutbildning rycker in under sommaren. De som har 9 eller 6 månaders grundutbildning kallas in i motsvarande mån senare. Med hänsyn till försvarets behov av beredskap och med tanke på att alla värnpliktiga inte söker sig till fortsatta studier efter grundutbildningen anses 70 procent innebära att målet uppnåtts.

Punkt 3. Vid värnpliktskongressen år 1993 meddelade försvarsminister Kosmo att plikttjänstgöringen ska ge poäng när man söker till högre utbildning. Det visade sig senare att detta dock inte gällde vid universiteten. Dessa beslutar enligt lag själva om sina antagningsregler. Försvarsdepartementet och de värnpliktiga söker få ändringar i universitetens antagningsregler.

Punkt 4. Försvaret samarbetar med arbetsmarknadsmyndigheterna för att kunna erbjuda specialiserad yrkesutbildning till en del ungdomar som eljest blir arbetslösa vid utryckningen.

Punkt 7. Alla får vid utryckningen ett 'tjenestebevis' som utförligt beskriver den grundutbildning vederbörande genomgått. Det är tänkt att tjäna som merit när man söker jobb och som det som ger extrapoäng vid ansökan till högre utbildning.

Ledande företrädare för näringslivet har av ÖB upplysts om den merit som genomgången grundutbildning utgör. Den ökar förmågan att samarbeta och uppträda disciplinerat. Den övar självständigt agerande kombinerat med lojalitet med givna order. Den främjar säkerhetsmedvetande och ansvars känsla.

En omfattande informationskampanj på detta tema inleddes hösten år 1994.

Det kan tilläggas att försvaret aktivt medverkar i den stora gymnasiereform som beslutades år 1994 (se textavsnitt 2.4. ovan). Redan i slutet av detta år hade 325 lärlingsplatser skapats, trots att försvarssektorn genomgår en neddragning av 6500 årsarbeten under innevarande 10-årsperiod.

Ungdomsarbetslösheten i Norge har utvecklats positivt på senare år, särskilt vid en jämförelse med det övriga Västeuropa.

2.6 Vem har ansvaret?

När den ökade arbetslösheten bland uttryckande pliktpersonal under 1990-talet diskuterats har det hävdats, att det uteslutande är en fråga för arbetsmarknadsverket. De som inom totalförsvaret ansvarar för grundutbildningen kan endast inbjuda personal från arbetsmarknadsverket att komma och lämna information. De utbildande myndigheternas ansvar för pliktpersonalen gäller bara tiden i grundutbildning och ingenting annat.

Ett sådant snävt synsätt kan bli till skada för totalförsvaret och pliktssystemet. Pliktpersonalen bör under grundutbildningen möta ett aktivt intresse och stöd för sina försök att ordna arbete eller studier efter muck. Det innebär självfallet inte att några uppgifter överförs från arbetsförmedlingen till pliktpersonalens utbildare.

1. Grundutbildningen innebär ett stort ingrepp i den civila tillvaron och påverkar direkt de totalförsvarspliktigas situation på arbetsmarknaden. De som genomgår längre grundutbildning förlorar i konkurrenskraft på en hård arbetsmarknad jämfört med jämnåriga som slipper rycka in. Civil utbildning ger mer fördelar än grundutbildning inom totalförsvaret vid intagning till eftergymnasial utbildning eller vid anställning.
2. Personliga svårigheter påverkar förmågan att tillgodogöra sig grundutbildningen. Daglig oro för att hamna i arbetslöshet efter uttryckningen kan få starkt negativa återverkningar.
3. För den enskilde kan tiden i grundutbildning komma att upplevas inte bara som en privatekonomisk uppoffring som tar tid från arbetsmeritering och/eller studier utan även allmänt uppfattas som ett handikapp i konkurrensen om jobb eller studieplats.

Det är i högsta grad ett intresse för totalförsvaret att tiden i grundutbildning utnyttjas för att stärka pliktpersonalens chanser att efter uttryckningen få arbete eller utbildning. Totalförsvaret bör aktivt verka för att pliktpersonalen ska undgå att hamna i arbetslöshet efter muck.

De initiativ i denna sak som tagits av försvarets myndigheter i Danmark och Norge är värda efterföljd.

2.7 Nämnden för personalvård för totalförsvarspliktiga

Nämnden för personalvård för totalförsvarspliktiga, som är sammansatt av riksdagsledamöter, representanter för de fackliga organisationerna och berörda totalförsvarsmyndigheter, argumenterar i en skrivelse till regeringen (1996-02-12) kraftfull för en "positiv särbehandling " av totalförsvarspliktiga.

"Enligt nämndens uppfattning bör därför i första hand krav ställas på Arbetsmarknadsverket, länsarbetsnämnderna och de lokala arbetsförmedlingarna att genom särskilda insatser och förtursbehandling se till att uttryckande totalförsvarspliktiga utan dröjsmål kan anvisas arbete, erhålla utbildning eller komma i åtnjutande av andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Detta kräver sannolikt regeländringar. Samtidigt bör utbildningsansvariga inom totalförsvaret åläggas att i god tid före uttryckningen kontakta arbetsmarknadsmyndighet för en avstämning av läge och möjliga åtgärder.

Förutom att en sådan positiv särbehandling skulle underlätta lösandet av en rad praktiska bekymmer för många pliktjänstgörande, skulle den enligt nämndens uppfattning ge en psykologisk viktig signal. Den skulle uppfattas som att statsmakterna särskilt markerade sin uppskattning av de pliktjänstgörandes insatser för totalförsvaret. Den skulle också uppfattas som att de pliktjänstgörande - som ungdomsgrupp - är en värdefull tillgång för arbetsmarknaden och därför är värd särskilda insatser för att den

skall kunna få tillträde till denna marknad.

Samhällsekonomiskt bör det också innebära fördelar att direkt och med aktiva åtgärder ta hand om uttryckande totalförsvarspliktiga jämfört med att låta dessa ställa in sig i kön av bidragsberoende arbetssökande.

Nämnden hemställer att regeringen i det fortsatta arbetet med utformning och tillämpning av totalförsvarsplikten beaktar vad nämnden här har anfört."

2.8 Några förslag till åtgärder

2.8.1 Koncentrerade individrelaterade insatser

Vid inryckningen bör varje totalförsvarspliktig fylla i ett enkelt frågeformulär om vad han/hon avser att göra efter utryckningen.

Frågeformuläret bör inledningsvis kort förklara vad som är syftet med frågorna och hur de lämnade uppgifterna kommer att användas. Svaret på frågorna är integritetsskyddade.

Det bör räcka med fyra frågor:

1. Vilken utbildning har Du?
2. Vilken yrkeserfarenhet har Du?
3. Vilka konkreta planer har Du för studier eller arbete efter utryckningen?

4. Vilka frågor vill Du ta upp vid ett kort samtal med en arbetsförmedlare/studierådgivare som kommer hit till förbundet?

Personalavdelningen (motsvarande) på utbildningsstället samlar in och sänder över de ifyllda formulären till den lokala arbetsförmedlingen.

En arbetsförmedlare/studierådgivare tar sedan tidigt under grundutbildningen direktkontakt med varje enskild totalförsvarspliktig. Med hjälp av frågeformuläret och denna första kontakt bör det vara möjligt att identifiera de individer som har störst behov av olika former av stöd för att undvika arbetslöshet efter muck.

Den stora fördelen med detta aktiva sökande efter problemfallen redan tidigt under grundutbildningen är att insatserna sedan kan koncentreras till dessa individer under den återstående grundutbildningstiden.

För det helt övervägande flertalet torde det räcka att de fyller i frågeformuläret och har ett kort samtal med arbetsförmedlaren/studierådgivaren. De ungdomar som genomgår grundutbildning är även ur arbetsmarknadssynpunkt ett positivt urval av sin åldersklass, vilket framgår av redovisningen i SOU 1995:118.

Utredningens förslag bygger på att samarbete kan etableras mellan utbildningsstället och den lokala arbetsförmedlingen. Enligt arbetsmarknadsdepartementet är det lokala överenskommelser som måste gälla. "Arbetsförmedlingarna är i dag hårt belastade och frågan är om det finns resurser att arbeta förebyggande."

2.8.2 Platsautomat på regementet

Varje utbildningsställe där ett större antal totalförsvarspliktiga genomgår grundutbildning bör förses med en platsautomat och telefon. Antalet skulle enligt en översiktlig kalkyl bli drygt 30 automater.

Sådana platsautomater har på senare år prövats vid förbanden i Fårösund, Visby och Revinge. Varje intresserad totalförsvarspliktig har där själv kunnat söka bland utbudet av lediga jobb och välja bland olika utbildningsalternativ. Med telefonens hjälp har han sedan kunnat få mer information. Förbanden på Gotland har betalat ca 2 500 kr/månad för denna service. Erfarenheterna är mycket positiva.

Registret över lediga platser finns även på Internet, men det är troligen en dyrare och krångligare väg att gå.

Fördelen med platsautomat är att den enskilde aktiveras att själv ta direkt kontakt och skaffa sig kunskap om olika möjligheter att få arbete eller utbildning.

En bra komplettering vore att en förmedlare/studierådgivare från den lokala arbetsförmedlingen finns tillgänglig för samtal vid platsautomaten på fasta tider förslagsvis två gånger i månaden. Detta måste bygga på lokala överenskommelser.

Platsförmedlingsenheten vid AMS har informerat utredningen om att en ny generation platsautomater håller på att tas i bruk. Dessa

kan f.n. enbart placeras i arbetsförmedlingarnas nät. Det gamla platsautomatsystemet kommer att upphöra 1 januari 1997. AMS överväger att utveckla det nya systemet så att det även kan användas på avstånd från arbetsförmedlingarna. Även det nya systemet kan nås via Internet.

Utredningen förutsätter att AMS nya platsautomater - liksom de hittills använda - kommer att kunna placeras även utanför arbetsförmedlingarna. Ny teknik bör inte tillåtas leda till sämre service.

2.8.3 Arbetsmarknadskonsulenter vid FM/HKV och ÖCB

För att ge stadga åt de aktiviteter, som bedrivs på förbanden i syfte att motverka arbetslöshet efter muck, bör tre civilanställda arbetsmarknadskonsulenter knytas till personalavdelningen vid Försvarsmakten Högkvarteret. De bör var och en ha ett geografiskt ansvarsområde motsvarande ett militärområde.

Den främsta arbetsuppgiften blir att informera och samverka med den anställda personalen på förbanden och främja ett smidigt samarbete mellan denna personal och arbetsförmedlingarna. De bör däremot inte arbeta direkt med pliktpersonalen. Deras uppdrag är att verka för att den pliktpersonal som genomgår grundutbildning får goda möjligheter att under hela tjänstgöringstiden utnyttja arbetsförmedlingen och studierådgivningen. Konsulenterna bör också samla erfarenheter och generera nya idéer och initiativ. De

kan exempelvis även genom kontakter med högskolorna i sina regioner söka underlätta för uttryckande pliktpersonal att snabbt komma igång med studier. Danska erfarenheter av likartad verksamhet bör tas till vara.

När antalet totalförsvarspliktiga i grundutbildning växer inom den civila delen av totalförsvaret bör en arbetsmarknadskonsulent för denna pliktpersonal anställas vid ÖCB.

2.8.4 KAS direkt efter muck

Den 1 januari 1996 infördes en rad olika förändringar i arbetslöhetsersättningarna. Bland annat tog man bort möjligheten för ungdomar att kvalificera in sig i arbetslöshetsförsäkringssystemet via totalförsvarsplikten. Detta innebär att den som inte uppfyllt arbetsvillkoret före grundutbildningen inte har rätt till kontant arbetsmarknadsstöd (KAS) efter uttryckningen. Är den totalförsvarspliktige däremot redan inne i en KAS-period kan man använda grundutbildningen för att kvalificera sig för en ny period. Det sitter för närvarande en utredning som ser över hela arbetslöshetsförsäkringen.

Med nuvarande regler kan följaktligen en totalförsvarspliktig bli berättigad till KAS (230kr/dag) först fem månader efter uttryckningen.

Den som inte behöver rycka in till grundutbildning kan i stället skaffa sig arbetslivserfarenhet och kan därmed vid eventuell arbetslöshet få KAS. Denna klara orättvisa skulle effektivt

motverkas om hela grundutbildningen får räknas som arbetslivserfarenhet. Av jämförbara rättviseskäl kommer grundutbildningen i framtiden att kvalificera för pensionspoäng.

Under de första 30 dagarna efter muck utbetalas bostadsbidrag och utryckningsbidraget på 4 000 kr ger kontanta medel. Om KAS kunde börja utbetalas redan ca en månad efter muck slipper den arbetslöse nyutryckte begära socialbidrag. Samtidigt skapas en aktiv kontakt med arbetsmarknaden. Risken för passivitet blir mindre än vid socialbidrag.

2.8.5 Grundutbildningens meritvärde

Varje totalförsvarspiktig bör vid utryckningen få ett individuellt betyg av sin kompanichef (motsvarande). Detta betyg bör utformas av Försvarsmakten/Överstyrelsen för civil beredskap i samarbete med några arbetsgivarorganisationer.

Betygen bör bygga på de ca 950 olika befattningsbeskrivningar som finns för pliktpersonal och självfallet i möjligaste mån ange utbildningens civila motsvarigheter och värde.

2.9 Kostnader

Förmedlings- och rådgivningskostnader som resulterar i kortare eller utebliven arbetslöshet genererar i allmänhet nettoinkomster för

staten. Kostnaderna för utredningens förslag i denna del kan översiktligt kalkyleras enligt följande.

1. Tryck- och distributionskostnader för frågeformuläret bör räknas till de reguljära utbildningskostnaderna. Arbetsinsatserna från utbildningsställets personal och från arbetsförmedlingarna bör räknas till de reguljära uppgifterna.

2. På Gotland har de förband som gett pliktpersonalen tillgång till platsautomater med telefon betalat ca 2 500 kr/månaden till arbetsförmedlingen. Det kan ifrågasättas om inte den service som de ca 30 platsautomaterna innebär bör tillhandahållas av AMS. Förbanden bör självfallet svara för lämpliga lokaler och tillsyn av utrustningen.

Arbetsmarknadsdepartementet skriver i en promemoria till utredningen att platsautomater är en bra ide, men att AMS är utsatt för hårda besparingskrav och "det är inte troligt att deras budget tillåter denna extra utgift". Mot denna bakgrund torde även i denna sak gälla att platsautomater eller inte på utbildningsstället kommer att bero på lokala överenskommelser.

3. Tre arbetsmarknadskonsulenter vid Högkvarteret innebär en ny utgift för Försvarsmakten som kan uppskattas till ca 3 miljoner kronor per år.

4. Kostnaderna för KAS direkt efter muck uppvägs samhällsekonomiskt till största delen av lägre kostnader för socialbidrag. Kommunerna har i dag det yttersta ansvaret för sina medborgares

försörjning. Det anses väsentligt att separera kommunens och statens finanser. Det är dock samma skattebetalare som står för betalningen och vad som är bäst för den unge arbetslöse borde ha prioritet. KAS direkt efter muck medför ingen väsentlig merkostnad för samhället.

Hur många som kommer att behöva KAS för sitt uppehålle är omöjligt att beräkna. Det bestäms av situationen på arbetsmarknaden och av hur effektiva de särskilda åtgärder blir som sätts in för att förhindra arbetslöshet efter muck.

5. Kostnaderna för betyg vid uttryckningen bör räknas till de reguljära utbildningskostnaderna.

3 Bostadsbidraget

3.1 Uppdrag och bakgrund

Utredningen fick 1995-06-21 som tilläggsuppdrag av regeringen att se över villkoren för bostadsbidrag till totalförsvarspiktiga som genomgår grundutbildning.

Frågan hade aktualiserats genom en skrivelse till regeringen från Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa 1995-03-31.

"Revisionsenheten vid Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa har vid sin granskning av Familjebidrag till värnpliktiga uppmärksammat att i ca 30% av de granskade ärendena hade tjänstepliktig flyttat från föräldraboendet 3-4 månader före inryckning, hälften precis 3 månader innan. Flertalet av dessa tjänstepliktiga gick fortfarande i skolan eller var arbetslösa, ofta utan ersättning, när de flyttade till eget boende. Revisionsenheten kan inte se varför inte samma krav på betalningsförmåga som vid föräldraboende kan ställas vid flyttning till eget boende. För att minska möjligheten att ev missbruka förmånen föreslås att 3-månaderskravet vid egen bostad före tjänstgöring höjs till 6 månader samt att betalningsförmåga även finns för den egna bostaden".

Riksförsäkringsverket (RFV) hade yttrat sig över denna skrivelse:

" I samband med en granskning av familjebidragen har Älvsborgs läns allmänna försäkringskassakunnat konstatera att av 89 ärenden där den tjänstepliktige bott ensam eller med syskon eller kamrat hade 30% av de tjänstepliktiga flyttat från föräldrarna 3-4 månader före inryckningen. Flertalet av de tjänstepliktiga gick fortfarande i skolan eller var arbetslösa, ofta utan ersättning, vid tidpunkten för flyttningen.

För att minska möjligheten att eventuellt missbruka förmånen föreslår försäkringskassa att kvalifikationstiden på tre månader för den som bor i egen bostad före tjänstgöring höjs till sex månader samt att betalningsförmåga även skall finnas för den egna bostaden.

Enligt 9 § p. 3 familjebidragsförordningen lämnas bostadsbidrag för kostnader för den bostad där den tjänstepliktige bor ensam eller tillsammans med en annan person än make, barn som avses i 8 § eller föräldrar om han vid tjänstgöringens början bott på ett sådant sätt in minst tre månader eller om det finns särskilda skäl för det.

Före den 1 juli 1982 fanns en bestämmelse om att en ensamstående värnpliktig kunde få bostadsbidrag endast för kostnad för en bostad som han haft i sex månader. Då denna kvalifikationstid slopades fr.o.m den 1 juli 1982 anförde departementschefen i förarbetena bland annat följande: ' Om uppföljningen av de ändrade reglerna

visar en utveckling som inte är förenlig med syftena med de ändrade reglerna, är jag inte främmande för att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till restriktivare regler för bostadsbidrag'.

I en rapport från överbefälhavaren år 1988, Värnpliktigas sociala och ekonomiska situation, redovisas att hela 35% av de värnpliktiga hade flyttat hemifrån under den kvalifikationstid som gällde före den 1 juli 1982. En påtagligt stor grupp värnpliktiga hade således skaffat bostad kort tid före tjänstgöringens början.

Mellan 1 juli 1982 och den 1 januari 1992 innehöll reglerna om familjebidrag ingen bestämmelse om kvalifikationstid för den som bor i egen bostad. Den nu gällande regeln tillkom 1 januari år 1992 då samtidigt administrationen av familjebidragen överfördes från Försvarets civilförvaltning till Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

Riksförsäkringsverket anser att det finns skäl att närmare överväga restriktivare bidragsregler för den som skaffar egen bostad före inryckningen. En så kort kvalifikationstid som tre månader kan medföra att tjänstepliktiga skaffar sig bostad enbart för innehav under tjänstgöringstiden och därigenom skaffar sig kortsiktig nytta av bostadsbidraget.

En tjänstepliktig som bor tillsammans med förälder skall enligt 9 § p. 2 familjebidragsförordningen fram till tjänstgöringens början haft ekonomisk förmåga att betala och regelbundet ha betalat för sitt boende för att kunna få bostadsbidrag. I Riksförsäkringsverkets

Allmänna råd 1993:12 om familjebidrag till värnpliktiga m.fl. rekommenderar Riksförsäkringsverket att den tjänstepliktige skall ha betalat för sig i minst tre månader i direkt anslutning till inryckningen för att det skall anses som att han betalat regelbundet för sitt boende.

Samma krav på betalningsförmåga som vid föräldraboende ställs inte vid flyttning till eget boende. I Allmänna råd om familjebidrag rekommenderar Riksförsäkringsverket att den tjänstepliktige åläggs styrka att han har kostnad för bostaden.

Riksförsäkringsverket anser att det borde finnas skäl att ställa samma krav på betalningsförmåga vid eget boende som vid föräldraboende.

Riksförsäkringsverket tillstyrker en översyn av villkoren för bostadsbidrag vid värnpliktsjänstgöring. En lösning kan vara att frågan överlämnas till den utredning som tillsatts med uppgift att genomföra en utvärdering av de totalförsvarspliktigas ekonomiska och sociala situation under grundutbildningen".

3.2 Bostadsbidragets regler förr och nu

De första familjeunderstödsförordningarna för freds- och krigsförhållanden tillkom år 1912. Understödet utgick i form av familjepenning som var helt statsfinansierat. I denna familjepenning fanns inte något särskilt bidrag för bostaden. Det var först i samband med 1939 års sociala försvarsberedskapskommittés förslag till lag

om familjebidrag som bostadsbidraget omnämndes.

De riktlinjer som fördes fram av kommittén kom sedan att i huvudsak överensstämma med förordningen från år 1940 om familjebidrag till värnpliktiga. Bidraget kunde bl.a. utgå i form av bostadsbidrag. Bostadsbidraget var behovsprövat och utgick i princip för hela bostadskostnaden. Bidraget skulle bekostas gemensamt av stat och kommun. Kommunerna betalade i genomsnitt 5% av bidraget och kostnaderna för sin administration. Dessa ärenden skulle handläggas av en kommunal familjebidragsnämnd, och på regional nivå av länsstyrelsen. Som tillsynsmyndighet fungerade statens arbetsmarknadskommission.

3.2.1 Regler fram till år 1978

I och med förordningen från år 1946 om familjebidrag åt värnpliktiga m.m. kom samma regler att gälla för freds- och krigsförhållanden. De regler som i stort gällde för bostadsbidrag var att den tjänstepliktige skulle ersättas för de bostadskostnader han hade vid inryckningsdagen.

Om den värnpliktige bodde tillsammans med familjemedlem utgick bostadsbidrag motsvarande kostnaden för den värnpliktiges och familjemedlemmens bostad. Värnpliktig, som vid tjänstgöringens början inte bodde tillsammans med familjemedlem i familjebidragslagens mening, t.ex. värnpliktig som bodde ensam eller tillsammans med kamrat, fick bostadsbidrag endast om synnerliga skäl förelåg. Sådana fanns om den värnpliktige annars skulle tvingas

avstå från sin bostad och detta skulle medföra betydande ekonomisk olägenhet för honom, eller om han vid uttryckningen inte skulle ha tillgång till lämplig bostad och detta skulle medföra avsevärda svårigheter. Enligt praxis medgav tillsynsmyndigheten ensamboende värnpliktig bostadsbidrag under förutsättning att han innehaft egen bostad under minst sex månader före tjänstgöringens början.

Bostadsbidraget utgick med belopp som motsvarade den faktiska bostadskostnaden med avdrag för eventuellt statskommunalt bostadsbidrag. Om den värnpliktige bodde tillsammans med hustru eller barn och familjen hade inkomst kunde det maximala bostadsbidraget reducerades. Dessa ärenden avgjordes av familjebidragsnämnden. I övriga ärenden var man tvungen att inhämta medgivande från Försvarets civilförvaltning som var tillsynsmyndighet.

Om den värnpliktige bodde tillsammans med andra anhöriga, beräknades bostadsbidraget enligt fri behovsprövning och hänsyn togs till de sammanboendes inkomstförhållanden. Värnpliktig, som bodde tillsammans med kamrat, kunde erhålla bostadsbidrag motsvarande sin andel i bostadskostnaden. Utan medgivande av tillsynsmyndigheten i varje enskilt fall fick hänsyn inte tas till högre bostadskostnad än normalhyran på orten för bostad om två rum och kök för värnpliktig som bodde tillsammans med familjemedlem, och om ett rum och kök för värnpliktig som bodde ensam eller tillsammans med kamrat.

Den värnpliktige kunde få särskilt bostadsbidrag för uppvärmningskostnader, för flyttningskostnader och för magasineringskostnader.

3.2.2 Efter år 1978

Familjebidragslagen (1978:520) omfattade tjänstepliktig och tjänstepliktigs närstående. Med tjänstepliktig avsågs den som inkallats att fullgöra tjänst som värnpliktig eller vapenfri tjänstepliktig.

År 1981/82 lämnade ÖB en rapport om värnpliktigas sociala och ekonomiska situation som resulterade i en lag om ändring i familjebidragslagen (1978:520) där kvalifikationstiden om 6 månader helt togs bort (prop. 1982/83:102, SFS 1982:469).

Dessa regler för bostadsbidraget gällde sedan till dess att regeringen år 1991 efter förslag från utredningen om Förmånssystem för värnpliktiga m.fl. (SOU 1990:26) åter ändrade villkoren.

3.2.3 Efter år 1991

Familjebidragslagen (1978:520) ersattes i huvudsak av familjebidragsförordningen (1991:1492).

En kvalifikationstid återinfördes eftersom det fanns anledning förmoda att tjänstepliktiga utnyttjade möjligheten till betald bostad utan att egentligen behöva en sådan. Man nöjde sig med en tre

månaders kvalifikationstid, då de sex månader som tillämpats fram till år 1982 inneburit problem för många som behövde bidraget.

År 1991/92 skedde också en förändring av administrationen. Familjebidragen överfördes från Försvarets civilförvaltning till Riksförsäkringsverket.(se SFS 1991:1488)

Kommunernas ansvar och familjebidragsnämnderna upphörde och ersattes av de allmänna försäkringskassorna. RFV utformade Allmänna råd 1991:11 om familjebidrag till värnpliktiga. De ersattes senare av Allmänna råd 1993:12 som ingående föreskriver på vilka grunder en totalförsvarspliktig kan få bostadsbidrag. Som en konsekvens av den nya totalförsvarspliktslagen kom förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

3.3 Förordningen

I 7 kap. 9§ förordningen (1995:239) om förmåner för totalförsvarspliktiga anges förutsättningarna för bostadsbidrag:

"Bostadsbidrag lämnas för kostnaden för den bostad där den bidragsberättigade bor

1. tillsammans med maken eller med sådant barn som avses i 8§,

2. tillsammans med föräldrar, om den bidragsberättigade fram till tjänstgöringens början haft ekonomisk förmåga att betala och regelbundet betalat för sitt boende samt det med hänsyn till familjens ekonomiska förhållanden finns behov av bidraget,

3. ensam eller tillsammans med en annan person än make, barn som avses i 8§ eller föräldrar, om den bidragsberättigade vid tjänstgöringens början bott på ett sådant sätt i minst tre månader eller om det finns särskilda skäl för det. Om den bidragsberättigade bor tillsammans med enbart en förälder och inte haft förmåga att betala för sitt boende, skall bidrag ändå lämnas enligt första stycket 2 om det finns särskilda skäl."

Om tjänstgöringstiden har pågått minst 120 dagar lämnas bidraget under 30 dagar efter utryckningen.

Den som bor i eget boende får dessutom ett tillägg med 250 kr per månad som dock halveras om bostaden delas enligt punkten 3 i paragrafen ovan.

Bidraget är f.n. maximerat till 4 950 kr i månaden i storstadsområden och till 4 225 kr i mindre kommuner. Vid föräldraboende är bidraget maximerat till 1 125 kr i storstadsområden och till 900 kr i mindre kommuner.

3.3.1 Information

Information om rätten till bostadsbidrag lämnas i flera omgångar från mönstringen till dess inryckning skett. Vid mönstringen lämnas information i broschyren "Dina förmåner nr 1". Före inryckningen skickas broschyren "Dina förmåner nr 2" ut tillsammans med en ansökningsblankett för bostadsbidrag/-

familjepenning. Vid inryckningen lämnas broschyren 'Dina förmåner nr 3'.

Dessutom informeras om förmånerna i Pliktverkets tidning "Pejl Mönstring" vid kallelsen till mönstringen. Muntlig information lämnas av personalkonsulenterna i början av grundutbildningen vid de olika förbanden.

Flera personalkonsulenter uppger till utredningen att nästan alla numera ordnar sina bostadsbidrag med försäkringskassan före inryckningen.

3.3.2 Mer än varannan fick bostadsbidrag

Enligt Riksförsäkringsverket var det år 1994 inte mindre än 17 771 totalförsvarspliktiga i grundutbildning som fick bostadsbidrag. De utgjorde 54,0 procent av dem som det året avslutade sin grundutbildning. Under år 1993 var motsvarande siffror 19 031 och 60,7 procent.

Hela 42,0 procent av de som år 1994 genomgick grundutbildning fick bostadsbidrag för eget boende (enl punkterna 1 och 3 i förordningen ovan). 12,0 procent fick bostadsbidrag för boende i föräldrahemmet. Kostnaden för staten var 207 miljoner kr under år 1994. Motsvarande siffror för år 1993 var 48,3 procent, 12,4 procent och 222 miljoner kr.

Det är ovanligt att försäkringskassan avslår ansökan om bostadsbidrag. År 1994 blev det avslag i 1150 fall (6,1%) och 1993 i 1326 fall (6,5%).

För ytterligare bakgrundsbeskrivning hänvisas till SOU 1995:118 avsnitt 4.6.

3.4 Betalningsförmåga

3.4.1 Föräldraboende

En totalförsvarspliktig som bor i föräldrahemmet skall för att få bostadsbidrag ha haft ekonomisk förmåga att betala och regelbundet ha betalat för sitt boende. Familjens ekonomiska förhållanden ska också vara sådana att det finns behov av bidraget. Riksförsäkringsverket rekommenderar

- att bostadsbidrag inte beviljas om den totalförsvarspliktige före tjänstgöringen som inkomst endast haft bidragsförskott, förlängt bidragsförskott, barnpension eller studiebidrag enligt 3 kap. studiestödslagen. Den totalförsvarspliktige kan inte i detta fall anses ha haft ekonomisk förmåga att betala för sitt boende
- att den totalförsvarspliktige skall ha betalat för sig i minst tre månader i direkt anslutning till inryckningen för att det skall anses som att han betalat regelbundet för sitt boende
- att om den totalförsvarspliktige uppburit socialbidrag för

boendekostnad får han anses ha haft ekonomisk förmåga att betala för sitt boende

- att om föräldrarna uppburit bostadsbidrag enligt lagen om bostadsbidrag och detta upphört då den totalförsvarspliktige påbörjade tjänstgöringen det inte kan anses att den totalförsvarspliktige betalat för sig genom bostadsbidraget.

3.4.2 Eget boende

En totalförsvarspliktig som bor ensam eller tillsammans med annan person än make, barn eller förälder behöver inte visa att han har haft förmåga att betala för sitt boende. Det räcker att visa att det egna boendet varat minst tre månader före inryckningen.

I Riksförsäkringsverkets Allmänna råd 1993:12 om familjebidrag till värnpliktiga m.fl. rekommenderas försäkringskassorna att ålägga den totalförsvarspliktige att styrka att han har kostnad för bostaden. Det räcker att utöver ansökningsblanketten uppvisa ett minst tre månader gammalt hyresavtal eller hyresavier. Någon bedömning av betalningsförmåga görs inte eftersom det inte krävs i den ovan refererade förordningen som återges i avsnitt 3.3.

3.4.3 Förtroendevalda bekräftar

Utredningen har under besök vid ett antal förband och utbildningsplatser under hösten 1995 med de totalförsvarspliktigas förtroende-

valda diskuterat frågan om reglerna för bostadsbidrag. De totalförsvarsppliktiga har i inget fall visat förvåning över att frågan tagits upp, utan snarare bekräftat att regelsystemet av en del totalförsvarsppliktiga utnyttjas på det sätt som beskrivs i skrivelsen från Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa.

Utredningen anser det olyckligt om reglerna för bostadsbidrag lockar totalförsvarsppliktiga att skaffa bostad före inryckningen. Några av personalkonsulenterna redovisar att det ofta är de ensamboende totalförsvarsppliktiga som har ekonomiska svårigheter eftersom kostnaden för eget boende blivit betydligt dyrare än de beräknat.

Det förefaller egendomligt att den som söker bostadsbidrag bara behöver styrka att han haft förmåga att betala för sitt boende i det fall han bott i föräldrahemmet, och inte när han haft eget boende under tre månader före inryckningen.

3.5 Kvalifikationstiden

3.5.1 Dagens regler

Om den totalförsvarsppliktige bor ensam eller tillsammans med kamrat eller syskon lämnas bostadsbidrag enligt huvudregeln i familjebidragsförordningen endast om han vid tjänstgöringens början bott på ett sådant sätt i minst tre månader. Bostadsbidrag kan dock enligt familjebidragsförordningen beviljas även för bostad

som han bott i kortare tid än tre månader före tjänstgöringens början om det finns särskilda skäl för att utge bidrag.

Av familjebidragsförordningen framgår att som kvalifikationstid räknas all tid som den totalförsvarspliktige bott ensam i en bostad eller tillsammans med kamrat eller syskon. Som exempel kan nämnas följande.

Om den totalförsvarspliktige skaffat en bostad om ett rum och kök fyra månader före tjänstgöringens början och sedan flyttar till en bostad om två rum och kök en månad innan han börjar sin tjänstgöring får han bostadsbidrag. Om den totalförsvarspliktige och en kamrat tillsammans skaffat en bostad fyra månader före tjänstgöringens början och den totalförsvarspliktige sedan flyttar till en egen bostad en månad före han börjar sin tjänstgöring får han bostadsbidrag.

3.5.2 Från sex till noll månader.....

Kvalifikationstiden på sex månader som gällde fram till 1 juli år 1982 ansågs av ÖBs Värnpliktsekonomiska undersökning samma år vara ett så stort socialt hinder för den värnpliktige- /vapenfrie tjänstepliktige att den helt togs bort.

Departementschefen anförde (prop. 1981/82:102, bil 2) bl.a. följande.

"I familjebidragslagens regler för bostadsbidrag till ensamstående

föreskrivs att den värnpliktige vid tidpunkten för tjänstgöringens början skall ha haft bostaden i minst sex månader för att vara berättigad till bostadsbidrag. Undantag från denna regel medges endast om särskilda skäl anses föreligga. Överbefälhavaren har i sin rapport från den värnpliktsekonomiska undersökningen föreslagit att dessa regler ändras. Flertalet remissinstanser har också uttalat sig för detta. Även jag anser att de nuvarande bestämmelserna för bostadsbidrag bör ändras. Jag förordar att en värnpliktig som har egen bostad vid tjänstgöringens början skall ha möjlighet att få bostadsbidrag. Jag vill emellertid samtidigt kraftigt understrika att de vidgade möjligheterna att få bostadsbidrag inte får medföra att värnpliktiga härigenom skaffar sig bostad enbart för innehav under tjänstgöringstiden eller på annat sätt söker skaffa sig kortsiktig nytta av bostadsbidraget.

Tillämpningen av de ändrade reglerna måste därför följas upp noggrant. Jag utgår från att i första hand Försvarets civilförvaltning noga följer utvecklingen och kontinuerligt redovisar erfarenheterna. Självfallet förutsätter jag också att ansökningarna om bostadsbidrag prövas lika seriös som nu.

Om uppföljningen av de ändrade reglerna visar en utveckling som inte är förenlig med syftena med de ändrade reglerna, är jag inte främmande för att föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till restriktivare regler för bostadsbidrag."

Under de drygt nio år då någon kvalifikationstid inte krävdes för att erhålla bostadsbidrag ökade antalet beviljade bostadsbidrag, dock inte drastiskt. Kostnaderna för bostadsbidraget ökade markant

till en del beroende på att högsta beloppet för vad en bostad fick kosta höjdes och att ett tillägg till bostadsbidraget infördes för att täcka den värnpliktiges kostnader för el, hemförsäkring och andra fasta kostnader som uppkommer i samband med ensamboende.

3.5.3 till tre månaders kvalifikationstid

I Siv Helmers utredning Förmånssystem för värnpliktiga m.fl. (SOU 1990:26) anfördes bl.a. följande om bostadsbidraget:

" Vi ifrågasätter om det är rimligt att bostadsbidraget utges till så många tjänstepliktiga som skaffar bostad kort tid före inryckningen. Vi har svårt att se att det först inför värnpliktstjänstgöringen, då bostaden i många fall används endast vid helger, finns ett större behov än tidigare att skaffa bostad. Vi ifrågasätter också om inte det förhållandet, att man utan egen ekonomisk uppoffring kan få full ersättning för bostadskostnaden under hela tjänstgöringstiden, stimulerar till att skaffa bostad, egen eller hyrd i andra hand, under denna tid. Behovet av egen bostad torde enligt vår mening för många snarare uppstå först när tjänstgöringen närmar sig sitt slut.

Om en kvalifikationstid införs för rätt till bostadsbidrag, utan att de som har särskilda skäl för att ha egen bostad under tjänstgöringstiden drabbas, får den tjänstepliktige större anledning att överväga om bostaden verkligen behövs under tjänstgöringstiden.

Han måste ju då själv stå för kostnaderna en viss tid.

Efter överväganden har vi funnit att det kan vara lämpligt med en kvalifikationstid på tre månader. Kvar står ändå möjligheten att få bostadsbidrag om det föreligger särskilda skäl att skaffa bostad senare än tre månader före tjänstgöringen. De särskilda skäl som har angivits i tidigare förarbeten och som redovisats tidigare kan fortfarande vara vägledande."

En kvalifikationstid på tre månader infördes från 1 januari 1992.

3.6 Särskilda skäl

I förordningen (1995:259) om förmåner till totalförsvarspliktiga anges förutsättningarna för att bostadsbidrag ska utbetalas. Vid ett flertal tillfällen hänvisar den till "särskilda skäl". Vad som menas med särskilda skäl framgår dels av tidigare förarbeten dels av Riksförsäkringsverkets Allmänna råd 1993:12 till försäkringskassorna dels av mål avgjorda i Regeringsrätten.

Eftersom diskussioner om det riktiga i att ge eller inte ge en sökande bostadsbidrag ofta strandar på tolkningar av vad som är "särskilda skäl" redovisar utredningen här riktlinjer och exempel.

3.6.1 Skäl enligt förordningen

Enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga krävs särskilda skäl för att bevilja bostadsbidrag till en totalförsvarspliktig som

- a. bott ensam eller tillsammans med kamrat eller syskon kortare tid än tre månader före tjänstgöringens början eller
- b. som anskaffat egen bostad under tjänstgöringstiden samt
- c. till den som annars på grund av flyttning gör anspråk på högre bostadskostnad än kostnaden för den tidigare bostaden. Enligt uttalande av den utredning (SOU 1990:26) som föregick familjebidragsförordningen kan de särskilda skäl som angetts i tidigare förarbeten fortfarande vara vägledande vid tillämpningen.

I förarbetena anges följande som särskilda skäl för bostadsbidrag till en totalförsvarspliktig som skaffar bostad under kvalifikationstiden eller tjänstgöringstiden.

- Mycket starka sociala skäl exempelvis när den totalförsvarspliktige måste flytta hemifrån eller när bostaden är hans enda riktiga hem i Sverige.
- Den totalförsvarspliktige blir erbjuden bostad på en ort där det råder stor bostadsbrist och han riskerar att stå utan lägenhet flera år om han tvingas avstå från erbjudandet av ekonomiska skäl.
- Den totalförsvarspliktige är officersaspirant och skaffar bostad under tjänstgöringen.

Enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga får bostadsbidrag inte lämnas för mer än en bostad och får

endast om det finns särskilda skäl lämnas för en annan bostad än den där den totalförvarspliktige är folkbokförd. I förarbetena framhålls att även om den totalförvarspliktige och hans maka faktiskt har kostnader för exempelvis två lägenheter, kan ersättning i form av bostadsbidrag inte utges för mer än en lägenhet.

3.6.2 RFV:s Allmänna råd

Om en totalförvarspliktig skaffat större bostad på grund av att familjen utökats med fler barn och den tidigare bostaden kan anses ha varit för liten rekommenderar Riksförsäkringsverket att särskilda skäl för bostadsbidrag föreligger. Särskilda skäl bör även anses föreligga om en totalförvarspliktig skaffar egen bostad på grund av föräldrarnas separation och han inte kan bo hos någon av dem.

Beträffande särskilda skäl för att bevilja bostadsbidrag för en annan bostad än den där den totalförvarspliktige är folkbokförd rekommenderar Riksförsäkringsverket att som sådana skäl anses följande.

- Den totalförvarspliktige bor på studieorten eller avser att flytta dit.
- Den totalförvarspliktige har tidigare bott utomlands och har inte hunnit folkbokföras på den ort där han fått bostad. Detsamma bör gälla om totalförvarspliktig är bosatt utomlands och har bostadskostnad där.
- Den totalförvarspliktige är officers- eller reservofficersaspirant

som fullgör en längre tids utbildning och skaffar bostad på utbildningsorten.

Då den totalförsvarspliktige hyr bostad av sina föräldrar rekommenderar Riksförsäkringsverket att bostadsbidrag beviljas endast om det är fråga om ett boende där den totalförsvarspliktige bor helt oberoende av föräldrarnas bostad. Den totalförsvarspliktiges bostad bör ha kokmöjligheter, hygienutrymmen och egen ingång. Bostaden bör vara sådan att den utan olägenhet skulle kunna hyras ut till någon annan än den totalförsvarspliktige.

För vissa studentbostäder betalas hyra bara under terminerna och inte under sommaruppehållet. Riksförsäkringsverket rekommenderar att bostadsbidrag endast beviljas den totalförsvarspliktige under de månader som han har utgifter för hyra. Om den totalförsvarspliktige avslutar sin tjänstgöring under hyresfri månad följer av förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga att förlängt bostadsbidrag ändå kan beviljas om förutsättningarna härför är uppfyllda.

3.6.3 Regeringsrätten om "särskilda skäl"

Frågan om särskilda skäl för att bevilja bostadsbidrag till en totalförsvarspliktig som anskaffat bostad under kvalifikationstiden eller tjänstgöringstid har prövats av Regeringsrätten i ett antal mål under 1980-talet. Enligt familjebidragslagen (1978:520) i dess lydelse under tiden den 1 juli år 1978 fram till den 1 juli år 1982 gällde att en totalförsvarspliktig som bodde ensam eller tillsammans

med kamrat eller syskon måste ha haft lägenhet i minst sex månader före tjänstgöringens början för att vara berättigad till bostadsbidrag. Undantag från den regeln kunde medges om det fanns särskilda skäl.

I tre mål som avgjordes av Regeringsrätten år 1980 gjorde de totalförsvarspliktiga gällande att de skulle beviljas bostadsbidrag för bostad som anskaffats kortare tid än sex månader före tjänstgöringens början därför att de räknat med en senare tidpunkt för inryckning än den som senare kom att gälla. Regeringsrätten fann att det inte fanns särskilda skäl att bevilja bostadsbidrag.

I två andra mål som också avgjordes av regeringsrätten år 1980 gällde frågan i ena fallet bostad som anskaffats under kvalifikationstiden och i det andra bostad som anskaffats under tjänstgöringen. Skälet till begäran om bostadsbidrag var i båda fallen förhållandena i föräldrahemmet. I båda fallen var det nödvändigt att flytta hemifrån. I det ena fallet gällde det bl.a. trångboddhet samt misshälligheter inom familjen. I det andra fallet gällde det bl.a. en faders psykiska besvär. Regeringsrätten fann i båda målen att det fanns särskilda skäl att bevilja bostadsbidrag.

I ett mål som avgjordes år 1981 gällde frågan en bostad som anskaffats under kvalifikationstiden. Den totalförsvarspliktige angav som särskilda skäl för bostadsbidrag främst att hans allergiska besvär lindrades genom att han flyttade från föräldrahemmet och fick egen bostad. Av handlingarna i målet framgick att han haft allergiska besvär sedan lång tid tillbaka. Regeringsrätten framhöll att det inte i målet gjorts gällande att det just vid tidpunkten för

flyttning hade inträffat någon avgörande förändring i den totalförsvarspliktiges sjukdomsbild som motiverade att han inte längre kunde bo kvar hos föräldrarna. Regeringsrätten fann att det inte fanns särskild skäl att bevilja bostadsbidrag.

I ett mål som avgjordes av Regeringsrätten år 1989 gällde frågan en totalförsvarspliktig som anskaffat bostad under tjänstgöringen. Genom en rad omständigheter hyrde han en lägenhet i centrala Malmö när han hade några månader kvar av sin tjänstgöring. Det konstaterades att den totalförsvarspliktige, om han avstått från lägenheten, inte skulle ha saknat möjligheter att inom rimlig, tid efter tjänstgöringens slut erhålla annan bostad i Malmö. Regeringsrätten fann att det inte fanns särskilda skäl att bevilja bostadsbidrag.

3.7 Avräkningsregler

Värnpliktsrådet har i en skrivelse till utredningen begärt en översyn av avräkningsreglerna och lämnar också ett förslag till hur dessa regler kan förändras.

3.7.1 Nu gällande avräkningsregler

I 7 kap. 12 § förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga gäller följande för den som har bostadsbidrag.

Den bidragsberättigades inkomst av arbete som han eller hon utför under fritid eller övningsuppehåll samt sjukpenning som träder i stället för sådan inkomst räknas av med hälften av den del som överstiger 2 000 kronor. Om inkomsten av arbete är högre än 8 000 kronor avräknas tre åttondelar av inkomsten. Om den bidragsberättigade har någon annan inkomst avräknas den del som överstiger 500 kronor.

3.7.2 Värnpliktsrådets förslag till förändring

Värnpliktsrådet anser att det i utredningens betänkande, SOU 1995:118, tydligt framgår att många totalförsvarspliktiga befinner sig i en ekonomiskt utsatt situation. Den är inte självvald. Extrainkomster är för många den enda möjligheten att upprätthålla en rimlig levnadsstandard, familjeåtaganden, amorteringsplaner och fritidsintressen. Avräkningsreglerna för beräkning av bostadsbidrag reducerar sådana extrainkomster. Konsekvensen blir att en del totalförsvarspliktiga tvingas låna av familj, släktingar och vänner. Det finns därför anledning att se över nuvarande bestämmelser.

Värnpliktsrådets utgångspunkt är att totalförsvarspliktiga bör ha samma möjlighet att stärka sin ekonomi som andra grupper i samhället. En metod kan vara att likställa avräkningsreglerna med de studerandes fribeloppsgräns. I praktiken skulle en sådan förändring innebära att extrainkomsterna räknas på hela den tid då den totalförsvarspliktige genomför grundutbildning, istället för som nu månadsvis.

Förändringen innebär att totalförsvarspliktiga får möjlighet att arbeta extra under exempelvis jul och sommaruppehåll - det vill säga under de schemalagda ledigheterna - utan att riskera ett minskat bostadsbidrag. Den totala inkomsten som accepteras blir densamma. De totalförsvarspliktiga som bara kan arbeta extra under längre ledigheter skulle ges samma möjligheter till extrainkomster som de som har möjlighet att arbeta några timmar varje vecka.

3.8 Utredningens bedömningar och förslag

3.8.1 Betalningsförmåga

Den som söker bostadsbidrag för boende i föräldrahemmet måste bevisa att han haft förmåga att betala för sin bostad och faktiskt också före inryckningen regelbundet betalat till föräldrarna.

Den som söker bostadsbidrag för eget boende eller boende med kamrat behöver dock inte visa att han har haft förmåga att betala för sin bostad under minst tre månader före inryckningen.

Revisionsenheten vid Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa konstaterar att ungefär var tredje som sökt bostadsbidrag för eget boende flyttat från föräldraboendet 3 - 4 månader före inryck-

ningen. *"Flertalet av dessa tjänstepliktiga gick fortfarande i skolan eller var arbetslösa, ofta utan ersättning, när de flyttade till eget boende. Revisionsenheten kan inte se varför inte samma krav på betalningsförmåga som vid föräldraboende kan ställas vid flyttning till eget boende."*

Utredningen instämmer och föreslår att 7 kap. 9 § 3 förordningen (1995:239) om förmåner för totalförsvarspliktiga ändras så att krav på 'ekonomisk förmåga att betala' för det egna boendet blir en förutsättning för erhållande av bostadsbidrag.

Den ekonomiska effekten av en sådan ändring i reglerna är svår att förutsäga. En grov uppskattning kan baseras på antagandet att de relationstal som anförs av Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa gäller för hela landet. Antalet bostadsbidrag skulle då minska med 10-15 procent. Om dessa bidrag antas vara av genomsnittlig storlek skulle besparingen för statskassan bli 20-30 miljoner kronor. Förslag till ändring i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga lämnas i Bilaga 2.

3.8.2 Kvalifikationstiden

Reglerna för kvalifikationstid har skiftat. Från år 1946 till år 1982 gällde en kvalifikationstid av 6 månader. Under ett årtionde mellan 1982 och 1992 krävdes ingen kvalifikationstid. Nu gäller sedan mer än fyra år en kvalifikationstid av 3 månader.

Utredningen anser inte att en längre kvalifikationstid är ett lämpligt

instrument för att minska vad som i SOU 1995:118 betecknas som ett 'överutnyttjande' av bostadsbidraget.

Utredningen har i det nämnda betänkande pekat på betydelsen av att förkorta tiden mellan inskrivning och inryckning. Utredningen har vidare förordat att så många som möjligt ges möjlighet att påbörja sin grundutbildning endast kort tid efter avslutat gymnasium.

Mot den bakgrunden skulle en längre kvalifikationstid än 3 månader kunna försvåra för många ungdomar i 20-årsåldern att ta det betydelsefulla steg ut i vuxenlivet som ett eget boende innebär.

3.8.3 Särskilda skäl

Utredningen har i SOU 1995:118 textavsnitt 4.6.9. redovisat några personalkonsulenter syn på hur 'särskilda skäl' tillämpas i praktiken. De får i sin yrkesutövning direktkontakt med dessa frågor. En sådan kritisk kommentar förtjänar att återges.

"Många värnpliktiga har före inryckningen bidragit till familjens uppehälle med hjälp av studiebidrag, socialhjälp, KAS osv. Märkbart är att många föräldrar (inte så sällan ensamstående mor) lever under knappa ekonomiska omständigheter p.g.a. förtidspension, sjukdom, arbetslöshet eller dylikt. Sonens värnplikt blir då ytterligare en belastning. Försäkringskassornas snäva tolkning av familjebidragslagen med Riksrevisionverkets anvisningar som ledstjärna är många gånger besvärande. En individuell bedömning av

den värnpliktiges behov kopplat till en helhetssyn på dennes hela situation måste eftersträvs! På familjebidragsnämnderns tid var detta praxis!"

Bostadsbidraget kan i enskilda fall vara en smidig lösning när det gäller att lätta de ekonomiska påfrestningar som kan drabba totalförsvarspliktiga under grundutbildningen. Den helhetssyn personalkonsulenterna efterlyser kan lätt gå förlorad när försäkringskassorna ska ta ställning till bidragsansökningar.

En snäv tolkning av 'särskilda skäl' torde i flertalet fall leda till att den totalförsvarspliktige resignerar även om ömmande sociala motiveringar föreligger. Personalkonsulenterna har här en viktig uppgift att hjälpa till att bevaka den enskildes intressen.

Utredningen rekommenderar att RFV inför nästa utgåva av "Allmänna råd" till försäkringskassorna genom en aktiv kontakt (arbetsgrupp) med Försvarsmaktens personalkonsulenter söker lösningar som förebygger problem som uppstått vid bedömningen av vad som bör anses vara 'särskilda skäl'.

3.8.4 Avräkningsregler

Nuvarande avräkningsregler torde vara svåra att tillämpa i praktiken. De ställer höga krav på ärlighet och rapporteringsvilja. Regler som frestar till 'svarta' i stället för 'vita' extrainkomster är inte bra. Personer men kunskap om 'hur det går till' betecknar avräkningsreglerna som i stort sett verkningslösa.

De synpunkter som framförs av Värnpliktsrådet på nu gällande avräkningsregler anser utredningen värda att beakta.

Metoden att lägga extrainkomsterna under hela tjänstgöringstiden till grund för avräkningen bör ersätta nuvarande månadsvisa avräkning. För att undvika stora återbetalningskrav efter uttryckningen kan en anmälan om extrainkomster till försäkringskassan efter halva grundutbildningstiden rekommenderas.

Förslag till ändring i 7 kap. 13 § förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga lämnas i Bilaga 2.

3.8.5 Bostadsbidrag efter uttryckningen.

Enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga kan bostadsbidrag utgå under 30 dagar efter uttryckningen om tjänstgöringstiden sträcker sig över minst 120 dagar.

Denna regel bör ändras så att bostadsbidrag kan utgå 30 dagar efter uttryckningen om tjänstgöringen har varat minst 61 dagar.

Motivet för en sådan ändring är att svårigheterna att betala hyran under den första månaden efter muck kan vara lika stora efter två månaders grundutbildning som efter fyra månader. Ändringen motiveras vidare av att grundutbildning kortare tid än 120 dagar, främst inom den civila delen av totalförsvaret, kan förväntas bli vanligare i framtiden.

I detta sammanhang bör en motsvarande anpassning göras av kvalifikationstiden för uttryckningsbidraget i enlighet med vad som föreslås i SOU 1995:118 avsnitt 2.3.5.

Förslag till ändring i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga lämnas i Bilaga 2.

3.8.6 Kostnadstillägg

Utredningen har i sitt betänkande SOU 1995:118 konstaterat att tillägget med 250 kr/månad till bostadsbidraget för egenboende inte täcker de verkliga kostnaderna för hemförsäkring, el och telefon. Det är därför motiverat att höja detta belopp till 350 kr. Kostnaden för denna höjning kan beräknas till ca 5 miljoner kr per år.

Förslag till ändring i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga lämnas i Bilaga 2.

3.8.7 Övriga bedömningar

Den rapport, som revisionsenheten vid Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa gjort, tyder på att de lokala kontoren ofta inte följer RFVs rekommendationer. Trenden tycks vara att detta gör det lättare att få bostadsbidrag under grundutbildningen än vad som var avsett.

Som illustration återges här revisionsenhetens sammanfattning av rapporten.

" Syftet med revisionsenhetens granskning har varit att se om handläggning och utbetalning av familjebidrag till totalförsvarspliktiga sker enligt gällande bestämmelser efter det att kassan övertagit administrationen den 1 januari år 1992.

Revisionsenheten har granskat 178 ärenden fördelat på 7 av länets 19 kontor och synpunkterna sammanfattas enligt nedan:

15 % av ansökningsblanketterna var ofullständigt ifyllda och cirka hälften av dessa var beslutade och beviljade utan att kontroll gjorts om de saknade uppgifterna haft någon betydelse för beslutet. Journalblad förekommer sällan, utan eventuella ändringar eller kompletteringar görs för hand på ansökningsblanketten och ofta utan att signeras av handläggaren.

Revisionsenheten anser att alla frågor, nödvändiga för ärendets behandling, ska vara noga besvarade innan beslutet fastställts. Eventuella kompletteringar och utredningar bör noteras på journalblad.

Enligt Familjebidragsförordningen 10 §, får bostadsbidrag lämnas endast för bostad där totalförsvarspliktiga är folkbokförda. Det visade sig att 15 totalförsvarspliktiga vid ansökningstillfället inte var folkbokförda på den bostad de sökte bidrag för. I akterna fanns ingen notering om ändrad folkbokföringsadress under tjänstgöringstiden och inte heller att lokalkontoren uppmanat totalförsvarspliktiga att ändra adress.

Revisionsenheten rekommenderar lokalkontoren att ta initiativ till ändring av adressen innan bostadsbidrag beviljas.

I ärenden där den totalförsvarspliktige bor tillsammans med föräldrar har märkts att uppgiven inkomst för föräldrar ofta har godtagits utan speciell kontroll.

I Allmänna råd rekommenderas av RFV att det ska vara den totalförsvarspliktige och övriga familjemedlemmars faktiska inkomst som ska påverka storleken av bostadsbidraget.

Revisionsenhetens granskning visar flera fall där föräldrarnas faktiska inkomst både före och under den totalförsvarspliktiges militärtjänstgöring låg högre än i ansökan uppgiven lön. I några fall har inkomsten fastställts efter senast anmäld sjukpenning grundande inkomst (SGI-inkomst).

Revisionsenheten anser att en jämförelse bör göras både mot senast anmälda SGI-inkomst och senast kända taxerade inkomst i 030-bild. Om stora skillnader visar sig bör närmare kontroll göras eftersom för lågt upptagen inkomst kan resultera i för högt bostadsbidrag för den totalförsvarspliktige.

Av ansökningsblanketten framgår att, vid boende i hyrd bostad, boendet och den totalförsvarspliktiges kostnad för bostaden ska styrkas med hyreskontrakt/hyresspecifikation.

Av 101 ärenden, både föräldra- och ensam eller kamratboende, där bostaden hyrdes förekom i endast 10 ärenden både kontrakt och specifikation och i 41 ärenden ett av dem. Alltså saknades i hälften av akterna underlag för uppgivna hyreskostnader. Revisionsenheten rekommenderar att underlag för uppgivna boendeförhållanden och kostnader alltid infordras av totalförsvarspliktiga före beslut.

Om den totalförsvarspliktige bor ensam eller med syskon eller

kamrat lämnas i regel bostadsbidrag endast om han bott på sådant sätt i minst 3 månader före tjänstgöringens början. Här finns inga krav på betalningsförmåga.

Av 89 sådana ärenden hade 30 % (27 st) av de totalförsvarspliktiga flyttat från föräldraboende 3 - 4 månader före inryckning (13 st precis 3 månader och 14 st mellan 3 och 4 månader). Flertalet av de totalförsvarspliktiga gick fortfarande i skolan eller var arbetslösa, ofta utan ersättning, vid tidpunkten för flyttningen.

Revisionsenheten kan inte se varför samma krav på betalningsförmåga inte kan ställas vid flyttning till eget boende som vid föräldraboende. Det kan tyckas orimligt att en studerande eller arbetslös flyttar till eget boende i så nära anslutning till militär-tjänstgöring och ofta på samma ort där han bott med föräldrarna. För att minska möjligheten att eventuellt missbruka förmånen anser revisionsenheten att 3 månaderskravet på egen bostad före tjänstgöring bör höjas till 6 månader så att den totalförsvarspliktige verkligen visar att han avser att ha ett eget boende.

Revisionsenhetens granskning visar att kontorens handläggning av familjebidrag till värnpliktiga har förbättrats efter de diskussionssträffar som genomfördes i januari 1994. De ärenden där revisionsenheten haft något att anmärka på har minskat från 45 % i ärenden handlagda under 1992-1993 till 36 % under 1994. Emellertid anser revisionsenheten, med vår granskning som underlag, att även denna anmärkningsprocent är alltför hög och bör kunna sänkas avsevärt genom att handläggaren tar del av rekommendationerna i RFV:s Allmänna Råd.

Vad gäller genomströmningstiden har antal ärenden som åtgärdats inom 20 dagar från ansökningsdatum ökat från 51 % 1992-1993 till 67 % 1994 medan ärenden med en handläggningstid på över 30 dagar har minskat från 25 % till 17 % vilket revisionsenheten anser som positivt".

Det finns ingen anledning förmoda att dessa frågor handläggs på ett sämre sätt i Älvsborgs län än i övriga delar av landet. Det som förvånar är att endast revisionsenheten vid Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa har reagerat och hos regeringen begärt skärpning av reglerna.

Den av utredningen under avsnitt 4.8.2. föreslagna skärpningen av reglerna kan bli verkningslös, åtminstone till en del, om försäkringskassorna i många fall inte följer regler och anvisningar.

Den klart otillfredsställande handläggning av dessa ärenden som uppmärksamats av revisionsenheten vid Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa bör, enligt utredningens uppfattning, leda till åtgärder från Riksrevisionsverkets sida.

Bostadsbidragen till pliktpersonal i grundutbildning kostar skattebetalarna över 200 miljoner kr varje år. Utredningen har ingen möjlighet att ens försöka uppskatta hur stora belopp som skulle sparas om rutinerna vid försäkringskassornas handläggning förbättrades. Att det kan röra sig om betydande belopp är uppenbart.

Principiellt är det betänkligt, att de utbildande myndigheterna inom

totalförsvaret, som via sina anslag betalar bostadsbidragen, helt saknar inflytande över handläggningen av bostadsbidragsärenden.

Utredningen föreslår att Riksrevisionsverket får i uppdrag att granska rutinerna för beslut om bostadsbidrag till pliktpersonal i grundutbildning. Målsättningen bör vara att RFV i samverkan med övriga berörda myndigheter söker finna metoder att förbättra handläggningen av dessa ärenden.

4 Dagpenning till totalförsvarspåligande

4.1 Uppdraget

I utredningens direktiv anføres i detta avsnitt följande:

" Överstyrelsen för civil beredskap och Riksförsäkringsverket har i en rapport till regeringen (dnr. Fo94/1382/MIL) funnit att dagpenningssystemet för pliktpersonal sannolikt inte kommer att fungera i krig. Enligt rapporten bör det nuvarande dagpenningssystemet ersättas med ett system som dels är enklare och billigare att administrera, dels består av antingen ett fast dagpenningbelopp eller fyra skilda dagpenningbelopp. Det föreslås i rapporten att detta system även bör gälla i fred och att de allmänna försäkringskassornas hantering av dagpenningssystemet upphör och överförs till andra myndigheter.

Utredaren bör pröva förslaget i rapporten från Överstyrelsen för civil beredskap och Riksförsäkringsverket om dagpenningssystemet och lämna de förslag som prövningen ger anledning till. Utredaren

ska därvid särskilt samråda med Värnpliktsverket, och senare Totalförsvarets pliktverk, med hänsyn till verkets pågående utveckling av ADB-system för personalredovisning (VIS-projektet)."

4.2 Bakgrund

4.2.1 Nuvarande dagpenning

Under all annan tjänstgöring för totalförsvarspliktig än grundutbildning, som är längre än 60 dagar, ska dagpenning betalas ut.

Dagpenningen betalas ut med ett belopp per dag som från och med första tjänstgöringsdagen motsvarar 90 procent av den totalförsvarspliktiges sjukpenninggrundande inkomst (SGI), enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, dividerad med 365.

Om det för den totalförsvarspliktige inte har fastställts någon sjukpenninggrundande inkomst, bestäms dagpenningen till 90 procent av den sjukpenninggrundande inkomst som skulle ha fastställts för honom om föreskrifterna om fastställande av sådan inkomst hade varit tillämpliga på honom, delad med 365. Dagpenningen ska dock alltid bestämmas till lägst 55 kr.

Högsta dagpenningbelopp utgår vid en inkomst som uppgår till maximalt 7,5 gånger gällande basbelopp (år 1993 - 34.400 kr, år

1996 - 36,200 kr). Den som i år har en årsinkomst på 271.500 kr eller mer får 669 kr i dagpenning.

Lag (1994:1809) om totalförsvarsplikt med följdörfattningar ska tillämpas vid höjd beredskap. Enligt lag (1992:1403) om höjd beredskap avses med detta antingen skärpt beredskap eller högsta beredskap. Är landet i krig råder högsta beredskap.

En totalförsvarspliktig som är berättigad till dagpenning är skyldig att senast dagen före inryckningen till den allmänna försäkringskassan anmäla sådan ändring i sina inkomstförhållanden som påverkar dagpenningens storlek. Om sådan anmälan sker senare fattar försäkringskassan beslut om ändrad dagpenning från den dag kassan fick kännedom om inkomstförändringen.

4.2.2 Utbetalningssystemet

Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) och Riksförsäkringsverket (RFV) har tillsammans funnit att det system som betalar ut dagpenning till inkallad personal sannolikt inte kommer att fungera tillfredsställande i krig. Skälet är att betalningsförmedling i allt större utsträckning sker elektroniskt. Det bedöms svårt eller omöjligt att återgå till manuella reservrutiner. Det är inte heller möjligt att för datorsystem tillämpa principerna för resurskomplettering.

ÖCB och RFV har därför genomfört en utredning, KATJA-projektet, om ett förändrat utbetalningssystem som ska uppfylla

krav på tillgänglighet, sekretess och tillförlitlighet och vara likartat i såväl fred som kris och krig.

Nuvarande utbetalningssystem är uppbyggda på olika sätt beroende på vilket slags ersättning som den totalförsvarspliktige har. För fredstida utbetalningar finns utbetalningssystem hos lokala produktionsledare/civila myndigheter och vid försäkringskassorna. Under kris och krigsförhållanden sker utbetalning enbart genom uttag på bank- eller postkontor med stöd av förmånsbevis utfärdade av försäkringskassorna.

Alla aviseringar av pliktpersonal kommer i framtiden att ske vid Totalförsvarets pliktverk och dess informationssystem (PLIS) som kommer att driftsättas under första halvåret 1997. Befintliga utbetalningssystem inom Försvarsmakten bör byggas ut så att de kan fungera såväl under repetitionsutbildning som i kris och krig samt omfatta alla typer av ersättningar. Även beträffande civila myndigheters utbetalningsrutiner föreslås att dessa överarbetas så att de fungerar under fred, kris och krig för de som ska fullgöra totalförsvarsplikt.

Enligt förslaget kommer dagpenningen att sättas in på konto tillhörande den totalförsvarspliktige från vilket nära anhörig eller annan person med stöd av fullmakt ska kunna kvittera ut pengar. Detta måste kunna ske var som helst i landet utan hinder av eventuellt avbrott i datorkommunikationen.

4.2.3 Fast dagpenningbelopp

Förändringar inom sjukförsäkringsområdet medför att grunderna för beräkning av dagpenning påverkas. KATJA-utredningen konstaterar att regelverket som styr dagpenningens storlek, begreppet sjukpenninggrundande inkomst (SGI), har förändrats på sådant sätt att det är nödvändigt att utreda möjliga alternativ. Sjukpenninggrundande inkomst fastställs numera endast vid ersättningsanspråk och finns inte längre ständigt aktuell vid försäkringskassorna. En aktuell SGI måste fastställas vid utbetalning.

Som exempel anförs att ett strategiskt överfall, som leder till att två miljoner pliktiga kallas in, innebär att 1000 handläggare vid försäkringskassan under en månad uteslutande är sysselsatta med att fastställa sjukpenninggrundande inkomst som underlag för utbetalning av dagpenning. Till detta kommer utfärdande (manuellt) av förmånsbevis och all annan verksamhet som åvilar försäkringskassorna, även i krig.

KATJA-utredningen anser att nuvarande system för beräkning av dagpenningens storlek bör ersättas med ett system som består av ett fast dagpenningbelopp lika för alla. Ett möjligt alternativ är ett system med maximalt fyra olika dagpenningbelopp uppbyggt kring tre olika inkomstintervall.

KATJA-utredningen bedömer att ett förenklat förfarande vad gäller administrationen av dagpenning och avisering via PLIS-systemet kommer att innebära bättre möjligheter till såväl budgetering som

kostnadsuppföljning, särskilt om det föreslagna huvudalternativet med ett fast dagpenningbelopp, lika för alla, genomförs.

Den förändrade beräkningen av dagpenningens storlek innebär att nuvarande RFV-system i denna del kan avvecklas och resurser frigöras för annan verksamhet. Därvid beräknas en besparing på ca 6,4 miljoner kr kunna göras.

4.2.4 ÖCB, RFV och TPV föreslår

KATJA-utredningen genomfördes av en styrgrupp bestående av 11 representanter för Överstyrelsen för civil beredskap, Riksförsäkringsverket, Värnpliktsverket (nuvarande Totalförsvarets pliktverk), Statens räddningsverk, Överbefälhavaren (nuvarande Försvarsmakten/Högkvarteret), Riksskatteverket och Riksrevisionsverket med Mari-Ann Ahlström, ÖCB, som ordförande.

Styrgruppen biträdades av en arbetsgrupp bestående av 10 representanter för RFV, VPV, SRV, ÖB, RSV och RRV med Leif Jönsson, Västra värnpliktskontoret, som ordförande.

ÖCB:s generaldirektör förordade i brev till regeringen (1994-06-27) att KATJA-utredningens förslag genomförs och dagpenningen förenklas och utgår med ett schablonmässigt fastställt belopp, lika för alla. Även Riksförsäkringsverket och Värnpliktsverket stod bakom detta förslag.

Regeringen lämnade i april år 1995 över förslaget till Utredningen

(Fö1995:05) om totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation (UTS).

4.3 Argumenten i korthet

UTS har bett styrgruppens sekreterare avd dir Eva Lundevall, ÖCB, att sammanfatta argumenten för förslaget. Det har hon gjort i samarbete med arbetsgruppens sekreterare avd dir Ulf Skoglund, TPV, och ledamoten av styrgruppen försvarsdirektör Torsten Bergstrand, RFV.

4.3.1 Varför ändra dagens system?

* Nuvarande utbetalningsrutin via RFV och försäkringskassorna, som bygger på att kontanta medel ska hanteras, kommer inte att fungera i krig.

* Uppgift om sjukpenninggrundande inkomst (SGI) finns inte längre tillgänglig vid RFV som tidigare. Den fastställs numera endast vid ersättningsanspråk (efter mer än 14 dagars sjukfrånvaro) och är inte en ständigt aktuell uppgift. Vid utbetalning måste således aktuell sjukpenninggrundande inkomst fastställas. Det blir en omöjlig uppgift att klara vid mobilisering.

* Nuvarande reservrutin vid RFV/försäkringskassorna är manuell och kräver mycket resurser. Rutinen är inte i bruk i fred. Byte av rutin från fredsrutin till krigsrutin är inte lämpligt. Det kräver kostsam utbildning och ájourhållning vartefter fredssystemen utvecklas.

* Så gott som all utbetalning av socialförsäkringsförmåner och löner sker i dag via kontoinsättning. En återgång till utbetalning kontant är olämpligt, då det stör den enskildes normala penningflöde. Det är särskilt viktigt att behålla "vanliga" rutiner i krig.

* Dagpenningrutinen är en främmande fågel inom socialförsäkringsväsendet.

* Den totalförsvarspiktige har flera intressenter att vända sig till vid behov av upplysningar och vid rättelse av felaktigheter.

* Lagen om civilt försvar har medfört att RFV fått landets samtliga kommuner som redovisningsmottagare. Att tillfredsställa redovisningsanspråk från dessa har kostat mycket pengar.

4.3.2 Fast belopp bättre än belopp baserat på inkomstintervall

* Ett fast belopp, lika för alla, medför lika lön för samma arbete vid tjänstgöring.

* Få av de som gör plikttjänst i form av repetitionsutbildning eller civilplikt kortare än 60 dagar har maximal dagpenning från RFV. En stor del av de totalförsvarspliktiga kommer att få högre dagpenning än i dagsläget. De som kan visa att de hamnar verkligt ekonomiskt snett har möjlighet att få särskilt ekonomiskt stöd.

* Om beloppet blir tillräckligt högt kan många som i dag söker anstånd motiveras till att göra sin tjänst. Det gäller exempelvis studerande vars studiestöd per dag är lägre än den beräknade schabloniserade dagpenningen eller de fall där plikttjänsten innebär att en nattarbetande maka måste avstå från inkomst för att klara barnomsorgen under tjänstgöringstiden. Dagens ersättningsnivå täcker inte den kostnaden varför anstånd sökes.

* Idag söker studerande tillägg till dagpenningen i form av ekonomiskt stöd. Detta undviks om beloppet blir högre än studiestödet.

* Plikttjänst görs under mycket begränsad tid. Tiden kan i

framtiden förväntas bli än mer begränsad. Det innebär att en eventuell inkomstförlust blir av begränsad storlek.

- * Enkelt att administrera. Riksdagen fattar beslut. Inga överklaganden. Inga problem med besvärsordning eller diskussioner om felaktiga belopp till följd av olika inkomststopp-gifter m m.

- * Enkelt att ändra beloppet (vid krig).

- * Det skulle kunna vara enkelt att göra skatteavdrag (jfr engångsbelopp 30 procent - återigen: endast få dagar!)

- * Enkla uppgifter att registerhålla

- * Samma rutin i fred som i krig.

- * Enkelt att administrera även under störda förhållanden. Reservrutiner som innebär automatisk insättning/påfyllnad på konto i krig är möjlig.

4.4 Kostnader

KATJA-utredningen redovisar att RFV har beräknat att kostnaderna för dagpenning kalenderåret 1993 uppgick till ca 221 miljoner kr fördelat på 523 100 tjänstgöringsdagar. Totala antalet tjänstgörande

beräknas till ca 60 000 varav ca 50 000 tillhörde försvarsmakten. Det innebär att varje individ under år 1993 i snitt tjänstgjorde 8,7 dagar.

Enligt RFV var kostnaderna för dagpenning kalenderåret 1994 ca 173 miljoner kr fördelade på 408 000 tjänstgöringsdagar. RFV fick dessa betalningsuppdrag från Pliktverket, Räddningsverket, Vapenfristyrelsen och Rikspolisstyrelsen.

Ett kostnadsneutralt förslag om ett dagpenningbelopp, lika för alla, skulle enligt KATJA-utredningen, baserat på 1993 års siffror, uppnås om beloppet fastställs till 430 kr per dag. Detta år var dagpenningens minimibelopp 55 kr och maxbelopp 636 kr. För år 1994 var enligt RFV det genomsnittliga dagpenningbeloppet 425 kr per dag.

Räknas dessa belopp upp med basbeloppshöjningen blir år 1996 en dagpenning lika för alla ca 450 kr, medan nuvarande system i år ger en dagpenning varierande mellan 55 kr och 669 kr. Det enhetliga dagpenningbeloppet 450 kr motsvarar en månadsinkomst av 15.275 kr.

Höjer man dagpenningbeloppet till 500 kr/dag (som motsvarar en månadsinkomst på 16 900 kr) skulle kostnaden med samma antal tjänstgöringsdagar som år 1993 öka med ca 26 miljoner kr. Räknas antalet tjänstgöringsdagar år 1994 blir ökningen ca 20 miljoner kr.

Den administrativa besparingen blir, som framgår av sammanfattningen ovan, ca 6,4 miljoner kr.

De som haft problem att klara sig med nuvarande dagpenning har fått söka särskilt ekonomiskt stöd enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga 8 kap.3§. "En totalförsvarspliktig som fullgör grundutbildning som inte är längre än 60 dagar eller repetitionsutbildning har rätt till ekonomiskt stöd i form av bidrag, om den totalförsvarspliktige genom tjänstgöringen får den ekonomiska standarden så försämrad att han eller hon inte kan upprätthålla en skälig levnadsnivå för sig och familjen."

Detta stöd har administrerats av Pliktverket. Under 1994/95 har sådant stöd utbetalats till 570 personer till en kostnad av ca 1,1 miljoner kr. Antalet ansökningar har sjunkit i takt med minskad repetitionsutbildning. Denna möjlighet att söka särskilt ekonomiskt stöd bör bibehållas.

4.5 Utredningens bedömningar

4.5.1 Genomför KATJA-utredningens förslag

UTS instämmer i KATJA-utredningens slutsatser. Dagpenningen bör i framtiden utgöras av ett fast belopp, lika för alla, utan hänsyn tagen till vederbörandes faktiska inkomstförhållanden. Bakom detta förslag står också de direkt berörda fackmyndigheterna ÖCB, RFV och TPV. Representanter för ÖB, SRV, RRV och RSV har ingått i utredningen och har inte anmält några avvikande meningar.

Som framgår av presentationen i tidigare avsnitt är fördelarna med ett sådant system betydligt större än nackdelarna. Något perfekt dagpenningssystem finns inte.

UTS föreslår ett fast dagpenningsbelopp, lika för alla, på 500 kr. Det innebär, om man räknar med samma antal tjänstgöringsdagar som år 1994, en nettokostnadsökning med 10 till 15 miljoner kr. Antalet tjänstgöringsdagar kommer sannolikt att bli lägre i framtiden.

Förslag till ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret lämnas i Bilaga 2.

Om detta avvisas som ett alltför stort avsteg från invand praxis bör följande principer gälla för reformering av dagpenningssystemet.

Nuvarande dagpenningssystem skulle inte fungera vid höjd beredskap. Därför bör dagpenningen vid höjd beredskap utgöras av ett fast belopp, lika för alla.

Det är en nackdel att inte ha samma system i fred och krig. En inkomstrelaterad dagpenning i fred bör bygga på enkla kriterier, som lämnar minimalt utrymme för överklagande och annat administrativt krångel. En möjlighet skulle vara att relatera dagpenningen till den totalförsvarspliktiges senaste taxerade inkomst - med ett tak vid 7 1/2 basbelopp - dividerad med 365. Klagomål till följd av att denna inkomstuppgift inte är helt aktuell skulle inte godtas. Ett minimibelopp fastställs.

Ett sådant system förutsätter att Totalförsvarets pliktverk i samband med inkallelsen tar in besked från Riksskatteverket om senast taxerade inkomst och meddelar den utbetalande utbildningsmyndigheten och den totalförsvarspliktige vilket dagpenningbelopp som gäller för den aktuella tjänstgöringen.

4.5.2 Fem andra alternativ har prövats

KATJA-utredningen har prövat sex alternativ till beräkningar av dagpenningens storlek:

1. Behålla nuvarande ordning.
2. Ersätta den totalförsvarspliktige med den faktiska inkomstförlusten under tjänstgöringstiden.
3. Beräkna dagpenningens storlek på grundval av inhämtade uppgifter om inkomst av tjänst m.m.
4. Beräkna dagpenningens storlek på grundval av till RSV inlevererade uppgifter om egenavgifter på lön.
5. Fastställa ersättning med ett fast belopp utan hänsyn till vederbörandes faktiska inkomstförhållanden.
6. Fastställa ersättning med fast belopp i relation till inkomstintervall.

Slutsatsen blir entydigt att alternativ 5 är att föredra. För en utförlig motivering hänvisas till KATJA-projektets rapport juni år 1994. Det kan tilläggas att förslag att göra sjuklöneperioden längre än 14 dagar diskuteras och att förslag övervägs om att göra sjukpenninggrundande inkomst hårdare knutet till varje enskilt

ärende. Det förstärker argumenten mot alternativ 1.

Det minst olämpliga av de återstående alternativen bedömde KATJA-utredningen var nr 6. Detta innebär dock en avsevärt krångligare administration.

Pliktverket måste enligt alternativ 6 regelbundet inhämta uppgifter från Riksskatteverket om inkomstförhållanden för alla totalförsvarspliktiga mellan 16 till 70 år för att kunna fastställa de fyra dagpenningbeloppen.

I ett sådant system måste möjligheter finnas för den enskilde att överklaga beslutet om fastställd dagpenning. Med tre inkomströsklar kan förutses att många vars inkomster ligger just under en tröskel kommer att söka höja sin dagpenning genom att överklaga sin placering i ett inkomstintervall.

Detta torde medföra ett omfattande administrativt merarbete och missnöje bland mottagarna av den dagpenning som enligt KATJA-utredningens räkneexempel för år 1993 skulle variera mellan 55 kr och 650 kr. Enligt detta räkneexempel skulle mindre än var femte kunna få högre dagpenning än vid ett fast belopp. Var tredje skulle få en avsevärt lägre dagpenning.

Ett differentierat dagpenningssystem innebär ökade svårigheter under krigsförhållanden varför KATJA-utredningen föreslår att ett fast belopp per dag utgår vid höjd beredskap. Skilda betalningsrutiner i fred, kris och krig är en klar nackdel.

4.5.3 Ekonomiskt stöd

Fördelarna med ett fast belopp, lika för alla, utan hänsyn tagen till vederbörandes faktiska inkomstförhållanden framgår av tidigare textavsnitt.

Ungefär var tredje totalförsvarspliktig skulle vid ett fast belopp, lika för alla, få högre dagpenning än med nuvarande system.

De som med nuvarande system får högsta dagpenningbelopp skulle enligt förslaget få ca 170 kr lägre ersättning per dag. I dessa inkomstgrupper innebär det netto efter skatt ca 70 kr per dag jämfört med nuvarande system. Enskilda som anser sig särskilt hårt drabbade av ett sådant dagpenningssystem kan ansöka om ekonomiskt stöd enligt förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga 8 kap.3§.

De allra flesta som uppbär dagpenning tjänstgör bara ett mindre antal dagar. Höginkomsttagare som skulle bli underkompenserade torde vara de i samhället som lättast kan bära denna tillfälliga marginella inkomstförlust.

4.5.4 Frivilligorganisationernas dagpenningar

De resonemang som förs här gäller pliktpersonal. Frivilligorganisationerna administrerar själva sina dagpenningutbetalningar och belastar därmed inte RFV med några administrationskostnader. Vid

höjd beredskap övergår frivilligorganisationernas personal till att bli pliktpersonal.

KATJA-utredningen har inte lagt något förslag om hur de till försvaret knutna frivilligorganisationerna bör hantera sina dagpenningutbetalningar utan har begränsat sig till enbart de totalförsvarspliktiga.

UTS har enligt sitt uppdrag bara att ta ställning till detta förslag.

Vid genomförande av ett system med enhetlig dagpenning, lika för alla, för pliktpersonal torde samma ersättning per dag komma att tillämpas för beräkningen av totalkostnaderna för de dagpenningar som utbetalas inom frivilligorganisationerna. Det innebär en administrativ förenkling.

Det blir därmed kostnadsneutralt för totalförsvaret om frivilligorganisationerna sedan väljer att till sina medlemmar utbetala dagpenning enligt någon variant av det nuvarande systemet. Till följd av förändringar i begreppet sjukpenninggrundande inkomst torde det bli svårt att fullt ut behålla dagens system.

4.5.5 Genomförande

UTS föreslår att genomförandet sker på sätt som KATJA-utredningen föreslagit. Det innebär ett utredningsuppdrag till Pliktverket och eventuellt andra berörda myndigheter att utveckla och införa de av KATJA-utredningen föreslagna rutinerna.

5 Pliktpersonalens försäkringsskydd

5.1 Uppdraget

"Genom ett riksdagsbeslut år 1993 gjordes vissa förändringar i det allmänna försäkringsskyddet genom ändringar i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd som kom att påverka pliktpersonalens försäkringsskydd.....

Utredaren bör också se över hur försäkringsskyddet för pliktpersonalen har påverkats genom 1993 års riksdagsbeslut om förändringar i det allmänna försäkringsskyddet och - om det behövs - komma med förslag till förbättringar."

5.2 Gällande regler

5.2.1 Lagar från 1970-talet

Regler om försäkringsskydd för totalförsvarspliktiga finns i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd (LSP) och i lagen

(1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m m (Li).

Enligt lagen om statligt personskadeskydd (LSP) tillämpas lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring (LAF) när ersättningsarna bestäms. Enligt lagen om ideell skada (Li) lämnas ersättning i enlighet med avtal om ersättning vid personskada (PSA), dvs. det kollektivavtal som gäller för statligt anställda.

Om en totalförsvarspliktig ådrar sig en personskada under den tid han är inkallad, den s k skyddstiden, och skadan medför sjukskrivning efter skyddstidens slut utgår sjukpenning enligt lagen om statligt personskadeskydd (LSP).

5.2.2 Efter 1 juli 1993

Den 1 juli 1993 avskaffades arbetsskadesjukpenningen enligt lagen om arbetsskadeförsäkring (LAF). I stället utgår sjukpenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring (AFL).

Detta innebär att sjukpenning inte lämnas för den första sjukdagen i en sjukperiod. Från och med dag två i sjukperioden lämnas sjukpenning. Den 1 januari 1996 har sjukpenningen sänkts till 75 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI). Den som har en anställning får motsvarande ersättning under de första 14 sjukdagarna enligt lagen (1991:1047) om sjuklön.

Den som har en anställning kan enligt kollektivavtal få 10 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten från den 15:e till den 90:e

sjukdagen. Det innebär att den sammanlagda ersättningen blir 85 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

Om skadan inträffat till följd av ett olycksfall lämnas ersättning för inkomstförlust enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada m.m med 10 procent av sjukpenninggrundande inkomst från den 91:a dagen i varje sjukperiod. Det innebär att den sammanlagda ersättningen blir 85 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten.

5.2.3 Ersättning för faktisk inkomstförlust i bl.a. trafikskador

I vissa fall kan den som skadar sig få ersättning för faktisk inkomstförlust bl.a. vid skador till följd av trafik med motorfordon och i de fall den skadade kan visa att skadan orsakats genom vårdslöshet av arbetsgivaren eller någon för vilken denne svarar.

5.2.4 Utan inkomst

De flesta totalförsvarspliktiga rycker in till grundutbildning innan de hunnit få arbete och inkomster.

För den som inte har någon sjukpenninggrundande inkomst lämnas särskild sjukpenning. Den beräknas på ett underlag av två basbelopp för den som är yngre än 21 år, 2,5 basbelopp för den som är mellan 21 och 25 år och 3 basbelopp för den som fyllt 25 år.

Under år 1996 är basbeloppet 36 200 kr.

5.2.5 Sjukvårdskostnader

Den 1 juli 1993 avskaffades rätten till ersättning för sjukvårdskostnader enligt lagen om arbetsskadeförsäkring och därigenom också motsvarande ersättning enligt lagen om statligt personskadeskydd för sådana kostnader som uppkommer efter skyddstiden. Vid ersättningsgilla skador lämnas ersättning för sådana kostnader enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada (självrisk 500 kronor).

5.2.6 Ingen särbehandling

De försämringar av arbetsskadeförsäkringen som genomfördes år 1993 drabbar de totalförsvarspliktiga på precis samma sätt som 'vanliga' arbetstagare. Många av dem som fullgör grundutbildning har emellertid ännu inte kommit in på arbetsmarknaden, vilket medför att de endast får en låg ersättning i form av garantisjukpenning. Den som är yngre än 21 år får under 1996 en sjukpenning som per år uppgår till 54 300 kr (75 % av 72 400 kr).

5.2.7 Typfall

Följande typfall avser att ge en sammanfattande bild av vad som gäller när en totalförsvarspiktig skadas under grundutbildning.

Under en övning fastnar en 19-årig totalförsvarspiktig med ena foten, faller omkull och vrider vänster knä. Till följd av skadan är han sjukskriven en månad under skyddstiden. Två veckor efter skyddstidens slut sjukskrivs han på nytt till följd av knäskadan, som sedermera bedöms medföra en 15-procentig medicinsk invaliditet.

Under skyddstiden får den skadade bibehålla förmåner enligt lagen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspiktiga.

Efter skyddstidens slut får den skadade dels inkomstersättning dels ideell ersättning och kostnadsersättning.

Vid sjukskrivning gäller en karensdag. Från dag två utgår sjukpenning med 75 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten. Då den skadade inte har något arbete lämnas särskild sjukpenning som är 75 procent av två basbelopp. Från den 91:a dagen i varje sjukperiod lämnar Trygghetsnämnden därutöver ersättning med 10 procent av sjukpenninggrundande inkomsten.

Om skadan nedsätter arbetsförmågan med minst 1/15 och detta medför en inkomstförlust som uppgår till minst 1/4 basbelopp per år lämnas en livränta från försäkringskassan. Livräntan skall ge ersättning för den inkomstförlust som blir följden av skadan. Man

jämför med den inkomst den skadade skulle ha haft om skadan inte inträffat. Livräntan uppgår i regel till skillnaden mellan 100 procent av sjukpenninggrundande inkomsten och den inkomst man har.

Om skadan medför en nedsättning av arbetsförmågan på minst 25 procent kan sjukbidrag/förtidspension lämnas från försäkringskassan.

Trygghetsnämnden lämnar ideell ersättning som ett engångsbelopp (sveda och värk, lyte och men samt olägenheter i övrigt). Vidare lämnas ersättning för kostnader, t.ex. sjukvårdskostnader, med avdrag för karensbelopp om 500 kronor, totalt för hela skadan.

5.3 Utredningens bedömningar och förslag

5.3.1 Ersättning för merrisk

Numera kallas bara drygt hälften av en årskull in för längre grundutbildning enligt lagen om totalförsvarsplikt. Under tjänstgöringen utsätts pliktpersonalen för risker som de annars inte skulle utsättas för.

Denna merrisk drabbar alltså endast en del av varje årskull och är

inte något som de totalförsvarspliktiga i grundutbildning själva kan påverka. Det är därför enligt utredningens uppfattning högst rimligt att de skador som drabbar pliktpersonalen ersätts till 100 procent enligt de regler som gällde före den 1 juli 1993. Det gäller både sjukpenning och sjukvårdskostnader.

Den medborgare som berörs utsätts genom tvångslagstiftning för ökade risker och berövas samtidigt ekonomiska möjligheter att själva privat skaffa sig ett fullgott kompletterande försäkringsskydd.

5.3.2 Kostnader

Merkostnaden för det allmänna om detta förslag skulle genomföras kan beräknas till mellan 250 000 och 300 000 kronor.

Vid personskador som drabbar pliktpersonal betalar Statens trygghetsnämnd (TrN) ut ersättning för bl.a. inkomstförlust utöver sjukpenning samt vårdkostnader.

Kammarkollegiet lämnar ersättning för faktisk inkomstförlust och vårdkostnader vid skador till följd av trafik. I bägge fallen stannar kostnaden på staten.

5.3.3 Underlag för beräkningen

Enligt en datakörning vid Statens trygghetsnämnd har för skador som inträffat under 2,5 år efter den 1 juli 1993 till pliktpersonal betalats ut sammanlagt 430 750 kr i ersättning för inkomstförlust. Av dessa avser 109 115 kr ersättning för faktisk inkomstförlust. Det innebär att resten dvs. 321 635 kr avser 10 procent av sjukpenninggrundande inkomst. Det blir 128 654 kr per år om man antar att skadeutfallet är jämt fördelat över tiden.

Eftersom detta belopp motsvarar 10 procent av sjukpenninggrundande inkomsten och sjukpenningen utgör 75 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten skulle merkostnaden för att uppnå 100 procents ersättning bli 192 981 kr per år.

Man kan bortse från den faktiska inkomstförlust som ersatts liksom från trafikskadeersättningen eftersom en ändring av sjukpenningersättningen inte medför någon merkostnad i dessa fall utan bara ett byte av konton.

Enligt datakörningen har Statens trygghetsnämnd betalat ut 192 937 kr till pliktpersonal för vårdkostnader till följd av skador som inträffat under 2,5 år efter 1 juli 1993. Det blir 77 175 kr per år. Om dessa kostnader ersätts via lagen om statligt personskadeskydd i stället för av Statens trygghetsnämnd, så innebär det enbart en smärre merkostnad motsvarande självrisken enligt lagen om statlig ersättning vid ideell skada; i övrigt blir det enbart ett byte av konton.

Om man beslutar sig för att återgå till att lämna ersättning till pliktpersonalen enligt de regler som gällde före den 1 juli 1993 kan den totala merkostnaden beräknas till omkring 300 000 kr. Förutom ovan redovisade beräkningar tillkommer kostnader för en utfyllnad av sjukpenninggrundande inkomst för sjukskrivning under de första 90 sjukdagarna (den del av de 90 dagarna som ligger efter skyddstidens slut).

Bilaga 1

Kommittédirektiv

Totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation m.m.
Dir. 1995:61

Beslut vid regeringssammanträde den 6 april 1995

Sammanfattning av uppdraget

En särskild utredare tillkallas med uppgift att göra en utvärdering av de totalförsvarspliktigas ekonomiska och sociala situation m.m.

Förmåner i dag

De grundläggande bestämmelserna om förmåner till de värnpliktiga under deras tjänstgöring finns i 33 § värnpliktslagen (1941:967). Dessa förmåner är följande:

- dagersättning eller dagpenning,
- särskild ersättning för tjänstgöring i viss befattning,
- utryckningsbidrag,
- reseförmåner,
- fri förplägnad,
- fri inkvartering,
- fri utrustning,
- fri hälso- och sjukvård,
- begravningshjälp,
- grupplivförsäkring, samt
- familjebidrag.

Under beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring är den värnpliktige dessutom berättigad till fälttraktamente.

Närmare bestämmelser om de generella förmånerna finns i huvudsak i värnpliktsförmånsförordningen (1976:1008). De behovsprövade förmånerna regleras i familjebidragsförordningen (1991:1492). Den ersättning som kan utges från grupplivförsäkring och ersättning för skada eller sjukdom som uppkommit under tjänstgöring regleras i förordningen (1988:246) om grupplivförsäkring för värnpliktiga m.fl. respektive lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd och lagen (1977:266) om statlig ersättning vid ideell skada m.m.

I vissa fall kan en värnpliktig få särskilda bidrag enligt förordningen (1991:1385) om ekonomisk hjälp till värnpliktiga m.fl.

Av kontantförmånerna enligt värnpliktsförmånsförordningen kan

här särskilt nämnas dagersättningen och dagpenningen. En värnpliktig får dagersättning med 40 kronor per dag under grundutbildning och repetitionsutbildning i omedelbar anslutning till grundutbildning.

Därutöver utges tillägg till dagersättningen

- med 15 kr per dag under 231:a - 300:e tjänstgöringsdagen,
- med 30 kr per dag under 301:a - 360:e tjänstgöringsdagen,
- med 60 kr per dag under 361:a - 450:e tjänstgöringsdagen,
- med 90 kr per dag för tiden därefter.

Under annan tjänstgöring enligt värnpliktslagen än som nu angetts får en värnpliktig dagpenning. Dagpenningens belopp motsvarar per dag 90 procent av den värnpliktiges sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, delad med 365. Dagpenningen skall dock bestämmas till lägst 55 kronor.

Enligt familjebidragsförordningen lämnas familjebidrag i form av familjepenning, bostadsbidrag, näringsbidrag och begravningsbidrag. Familjepenning kan i huvudsak lämnas för maka och barn, för maka med högst 4 000 kronor i månaden och för barn högst 2 000 kronor. Bostadsbidrag utges i huvudsak för hyran under vissa förutsättningar. Det finns också i förordningen vissa avräkningsregler beroende på den värnpliktiges eller makas m.fl. egna inkomster.

Vad som nu sagts om förmåner till värnpliktiga gäller också för vapenfria tjänstepliktiga och i visst hänseende också civilförsva-

spliktiga samt för vissa grupper som frivilligt genomgår utbildning för eller tjänstgör i totalförsvaret.

Medinflytande

I förordningen (FFS 1987:30) om medinflytande för värnpliktiga utövas detta inflytande genom förtroendevalda och i särskilda nämnder och i andra samrådsorgan. Innan ett förband beslutar i en fråga av vikt för de värnpliktiga skall synpunkter inhämtas från de värnpliktiga.

Vid förbandet utövas medinflytandet genom en av de värnpliktiga vid plutonen vald förtroendeman. Han företräder de värnpliktiga och har bl.a. till uppgift att föra deras talan hos plutonchefen.

Inom varje kompani väljs en förtroendeman. Vid kompaniet skall det finnas en kompaninämnd som består av bl.a. företrädare för de värnpliktiga.

Förbandsnämnd finns vid alla förband och är ett forum för information och samråd i frågor som rör värnpliktiga vid förbandet. De värnpliktiga skall vara i majoritet i nämnden.

Försvarsmakten skall årligen inom varje försvarsgren anordna en försvarsgrenskonferens, där företrädare för de värnpliktiga ges tillfälle att diskutera frågor som rör tjänsten.

Försvarsmakten skall varje år anordna en kongress med ombud för alla landets värnpliktiga som också leder kongressen. Ombuden

utses av de värnpliktiga vid direkta val. Efter kongressen skall ombuden på tjänstetid informera förbandets värnpliktiga om vad som diskuterats och beslutats på kongressen.

Ombuden vid kongressen får bland sig utse högst sju värnpliktiga med uppgift att under benämningen Värnpliktsrådet under det närmaste året efter kongressen företräda landets värnpliktiga.

Också de vapenfria tjänstepliktiga har medinflytande i frågor som rör deras vapenfriutbildning. Detta medinflytande är dock inte författningsreglerat.

Totalförsvarsplikt

Riksdagen beslutade i december 1994 en lag om totalförsvarsplikt (prop. 1994/95:6, bet. 1994/95:FöU1, rskr. 1994/95:78). Den nya lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt, som träder i kraft den 1 juli 1995, ersätter bl.a. värnpliktslagen (1941:967), lagen (1966:413) om vapenfri tjänst, lagen (1981:292) om tjänsteplikt för hälso- och sjukvårdspersonal samt veterinärpersonal m.m. samt lagen (1984:272) om skyldighet för civilförsvarspiktiga att tjänstgöra utanför civilförsvaret. Vidare ersätter den bestämmelserna om civilförsvarsplikt i civilförsvarslagen (1960:74).

Lagen innebär att möjlighet skapas för en flexiblare användning av totalförsvarets personalresurser. Hur många människor som skall skrivas in med plikt och hur lång utbildning de skall genomgå skall styras av behovet av pliktpersonal under höjd beredskap och av Försvarsmaktens behov för upprätthållande av den fredstida

beredskapen. Tjänstgöringsskyldigheten - som enligt lagen blir gemensam för hela totalförsvaret - får benämningen totalförsvarsplikt. Tjänstgöringsskyldigheten skall fullgöras som värnplikt, civilplikt eller allmän tjänsteplikt. Värnplikten och civilplikten omfattar grundutbildning, repetitionsutbildning, beredskapstjänstgöring och krigstjänstgöring. Den allmänna tjänsteplikten innebär endast tjänstgöringsskyldighet under höjd beredskap.

Totalförsvarsplikten gäller från början av det kalenderår man fyller 16 år till slutet av det kalenderår man fyller 70 år. Endast svenska män skall vara skyldiga att mönstra och fullgöra värnplikt eller civilplikt med längre grundutbildning än 60 dagar. Skyldigheten att fullgöra värnplikt gäller från början av det kalenderår när den totalförsvarspliktige fyller 19 år till slutet av det kalenderår när han fyller 47 år. Svenska män skall vid mönstringen kunna direktrekryteras för sådan tjänstgöring i det civila försvaret. Den som efter mönstring inte behöver fullgöra grundutbildning skall placeras i en utbildningsreserv för att senare eventuellt tas i anspråk - sedan regeringen beslutat om det - när det behövs med hänsyn till Sveriges försvarsberedskap. Den som placerats i utbildningsreserven skall då kunna grundutbildas i det militära eller civila försvaret. Den som är placerad i utbildningsreserven kan också - precis som alla andra som är mellan 16 och 70 år - skrivas in för civilplikt med grundutbildning om högst 60 dagar.

Riksdagsbeslutet innebär inte något nytt förmånssystem för de totalförsvarspliktiga, utan i stort överförs det system för värnpliktiga m.fl. som gäller i dag. Bestämmelserna om förmåner har tagits in i 8 kap. 1 § i den nya lagen.

Närmare bestämmelser om de olika förmånerna finns i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Utgångspunkter för uppdraget

Förmånssystemet för värnpliktiga m.fl. har setts över flera gånger under 1970- och 1980-talen. Det nuvarande systemet har sin grund i ett riksdagsbeslut från år 1976 (prop. 1975/76:134, bet. 1975/76:FöU1, rskr. 1975/76:78). Större förändringar i förmånssystemet gjordes år 1983 (prop. 1982/83:115, bet. 1982/83:FöU11, rskr. 1982/83:291).

Överbefälhavaren genomförde år 1988 en undersökning av de värnpliktigas sociala och ekonomiska situation. Syftet med den undersökningen var att kartlägga om - och i så fall hur - de värnpliktigas och vapenfria tjänstepliktigas ekonomiska och sociala förhållanden förändrats under och på grund av tjänstgöringen. Överbefälhavaren konstaterade i undersökningen att vissa värnpliktigas situation försämrades under tjänstgöringen.

Den senaste utredningen inom kommittéväsendet om förmånssystemet för värnpliktiga m.fl. gjordes av Utredningen om administration av familjebidragen m.m. (SOU 1990:26). Där utredde man inte de värnpliktigas ekonomiska och sociala situation. Utredningens förslag ledde dock till förändringar i den värnpliktiges försäkringsskydd (prop. 1990/91:102, bet. 1990/91:FöU8, rskr. 1990/91:285).

Genom ett riksdagsbeslut år 1993 gjordes vissa förändringar i det

allmänna försäkringsskyddet genom ändringar i lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring och lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd som kom att påverka pliktpersonalens försäkringsskydd.

Överstyrelsen för civil heredskap och Riksförsäkringsverket har i en rapport till regeringen (dnr. Fo94/1382/MIL) funnit att dagpenningssystemet för pliktpersonal sannolikt inte kommer att fungera i krig. Enligt rapporten bör det nuvarande dagpenningssystemet ersättas med ett system som dels är enklare och billigare att administrera, dels består av antingen ett fast dagpenningbelopp eller fyra skilda dagpenningbelopp. Det föreslås i rapporten att detta system även bör gälla i fred och att de allmänna försäkringskassornas hantering av dagpenningssystemet upphör och överförs till andra myndigheter.

De värnpliktigas m.fl. ekonomiska och sociala situation har inte setts över på många år. Genomgripande förändringar har skett genom införandet av den nya totalförsvarsplikten. Därför är det nu dags att utvärdera pliktpersonalens nämnda situation. Också pliktpersonalens medinflytande bör utvärderas.

Utvärderingen bör göras av en särskild utredare.

Uppdrag

En särskild utredare tillkallas med uppdrag att utvärdera de totalförsvarspликтigas ekonomiska och sociala situation under grundutbildningen.

Utvärderingen skall främst inriktas på hur pliktpersonalens ekonomiska och sociala situation förändras på grund av att denna personal tas i anspråk för tjänstgöring inom totalförsvaret.

Vidare skall utredaren utvärdera hur de totalförsvarspliktigas medinflytande fungerar.

Utredaren skall redovisa nu angivna delar av uppdraget senast den 1 december 1995.

Utredaren bör vidare pröva förslaget i rapporten från Överstyrelsen för civil beredskap och Riksförsäkringsverket om dagpenningssystemet och lämna de förslag som prövningen ger anledning till. Utredaren skall därvid särskilt samråda med Värnpliktsverket, och senare Totalförsvarets pliktverk, med hänsyn till verkets pågående utveckling av ADB-system för personalredovisning (VIS-projektet).

Utredaren bör också se över hur försäkringsskyddet för pliktpersonalen har påverkats genom 1993 års riksdagsbeslut om förändringar i det allmänna försäkringsskyddet och - om det behövs - komma med förslag till förbättringar.

Utredaren skall vidare kartlägga hur den totalförsvarspliktiges situation på arbetsmarknaden ser ut efter avslutad tjänstgöring och föreslå hur den som fullgör pliktjänstgöring lättare skall komma in i arbetslivet eller andra åtgärder.

Utredaren skall lämna förslag till de författningsändringar som hans överväganden bör föranleda.

Utredaren skall redovisa resterande delar av uppdraget senast den 1 mars 1996.

I utredningsarbetet skall i berörda delar beaktas direktiven till samtliga kommittéer och särskilda utredare att pröva offentliga åtaganden (dir. 1994:23). Också direktiven till samtliga kommittéer och särskilda utredare att redovisa jämställdhetspolitiska konsekvenser skall i berörda delar beaktas (dir. 1994:124).

Tilläggsdirektiv

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1995-06-21 Fo95/790/MIL

Framställning om ändring i reglerna för bostadsbidrag för totalförsvarspiktiga

Ärendet

I en skrivelse den 31 mars 1995 har Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa föreslagit ändrade förutsättningar för totalförsvarspiktiga att erhålla bostadsbidrag.

Riksförsäkringsverket har i ett yttrande den 23 maj 1995 tillstyrkt en översyn av villkoren för bostadsbidrag vid plikttjänstgöring. Detta kräver en ändring i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspikten.

Regeringens beslut

Regeringen beslutar att framställningarna skall överlämnas till Utredningen om totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation m.m. (Fö 1995:05).

Utdrag till

Utredningen om totalförsvarspliktigas sociala och ekonomiska situation (Fö 1995:05)

Riksförsäkringsverket

Älvsborgs läns allmänna försäkringskassa

Bilaga 2

1. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret.

Härigenom föreskrivs att 1 och 4 § § lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna handhar frågor om familjebidrag *och dagpenning* till den som tjänstgör inom totalförsvaret.

Föreslagen lydelse

1 §

Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna handhar frågor om familjebidrag till den som tjänstgör inom totalförsvaret.

4 §

I fråga om familjebidrag *och dagpenning* tillämpas 18 kap. 2 § om tillsyn och 20 kap. 10-13 §§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande i lagen (1962:381) om allmän försäkring.

Beträffande familjebidrag tillämpas dessutom följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring

- 20 kap. 2 a § om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas,
- 20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,
- 20 kap. 5 § om preskription,
- 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet.

I fråga om familjebidrag tillämpas följande bestämmelser i lagen om allmän försäkring

- 18 kap. 2 § om tillsyn,
- 20 kap. 2 a § om förordnande till dess slutligt beslut kan fattas,
- 20 kap. 4 § om återbetalningsskyldighet,
- 20 kap. 5 § om preskription,
- 20 kap. 9 § om uppgiftsskyldighet,
- 20 kap. 10-13 §§ om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997

2. Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga.

Regeringen föreskriver i fråga om förordningen (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga

dels att 11 kap. 1-3 §§ skall upphöra att gälla och att rubriken närmast före 1 § skall utgå,

dels att 2 kap. 2 och 6 §§, 7 kap. 9, 13, 17 samt 18 §§, 11 kap. 12 §, 12 kap. 1 och 2 §§ samt 13 kap. 1 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

2 § En totalförsvarspliktig som fullgör annan värnplikt eller civilplikt än som anges i 1 § har rätt till dagpenning med ett *belopp per dag som från och med första tjänstgöringsdagen motsvarar 90 procent av den totalförsvarspliktiges sjukpenninggrundande inkomst enligt 3 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring, delat med 365. Om det för den totalförsvarspliktige inte har fastställts någon sjukpenninggrundande inkomst, bestäms dagpenningen till 90 procent av den sjuk-*

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 § En totalförsvarspliktig som fullgör annan värnplikt eller civilplikt än som anges i 1 § har rätt till dagpenning med *500 kronor per tjänstgöringsdag.*

Dagpenning betalas inte för de dagar då den totalförsvarspliktige uppbär ersättning enligt 4 kap. lagen (1962:381) om allmän försäkring.

penninggrundande inkomst som skulle ha fastställts för honom eller henne om föreskrifterna om fastställande av sådan inkomst hade varit tillämpliga på honom eller henne, delat med 365.

Dagpenningen skall alltid bestämmas till lägst 55 kronor.

Dagpenning betalas inte för de dagar då den totalförsvarspliktige uppbär ersättning enligt 4 kap. lagen om allmän försäkring.

I fråga om återbetalning av dagpenning skall 20 kap. lagen om allmän försäkring gälla.

6 § En totalförsvarspliktig som rycker ut från grundutbildning har rätt till utryckningsbidrag med 4000 kronor, om han eller hon har tjänstgjort i sammanlagt 120 dagar. Utryckningsbidrag lämnas endast en gång till varje totalförsvarspliktig.

6 § En totalförsvarspliktig som rycker ut från grundutbildning har rätt till utryckningsbidrag med 4000 kronor, om han eller hon har tjänstgjort i sammanlagt 61 dagar. Utryckningsbidrag lämnas endast en gång till varje totalförsvarspliktig.

7 kap.

9 § Bostadsbidrag lämnas för kostnaden för den bostad där den bidragsberättigade bor

1. tillsammans med maken eller med sådant barn som avses i 8 §,
2. tillsammans med föräldrar, om den bidragsberättigade fram till tjänstgöringens början haft ekono-

9 § Bostadsbidrag lämnas för kostnaden för den bostad där den bidragsberättigade bor

1. tillsammans med maken eller med sådant barn som avses i 8 §,
2. tillsammans med föräldrar, om den bidragsberättigade fram till tjänstgöringens början haft ekono-

misk förmåga att betala och regelbundet betalat för sitt boende samt det med hänsyn till familjens ekonomiska förhållanden finns behov av bidraget,

3. ensam eller tillsammans med en annan person än make, barn som avses i 8 § eller föräldrar, om den bidragsberättigade vid tjänstgöringens början bott på ett sådant sätt i minst tre månader eller om det finns särskilda skäl för det.

Om den bidragsberättigade bor tillsammans med enbart en förälder och inte haft förmåga att betala för sitt boende, skall bidrag ändå lämnas enligt första stycket 2 om det finns särskilda skäl.

misk förmåga att betala och regelbundet betalat för sitt boende samt det med hänsyn till familjens ekonomiska förhållanden finns behov av bidraget,

3. ensam eller tillsammans med en annan person än make, barn som avses i 8 § eller föräldrar, om den bidragsberättigade vid tjänstgöringens början bott på sådant sätt i minst tre månader *och under denna tid haft ekonomisk förmåga att betala och regelbundet betalat för sitt boende* eller om det finns särskilda skäl för det.

Om den bidragsberättigade bor tillsammans med enbart förälder och inte haft ekonomisk förmåga att betala för sitt boende, skall bidrag ändå lämnas enligt första stycket 2 om det finns särskilda skäl.

13 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 8 § 1 och 3-5 samt bostadsbidrag enligt 9 § 1 skall man från summan per månad av högsta beloppen för familjepenning enligt 11 § och bostadsbidrag enligt 12 § räkna av den beräknade inkomsten före skatt per månad som belöper på tjänstgöringstiden enligt följande:

1. Makes inkomst av arbete samt sociala förmåner skall, med beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa, räknas av med hälften av den del som överstiger 1000 kronor eller, om inkomsten är högre än 4000 kronor, med tre åttondelar av inkomsten. Om maken har någon annan inkomst, avräknas den del av denna inkomst som överstiger 500 kronor.

2. Barns inkomst i form av underhållsbidrag samt sociala förmåner skall, med beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa, räknas av i sin helhet. Om barnet har någon annan inkomst, räknas den del av denna inkomst av som överstiger 500 kronor. Barnets inkomst räknas dock av med högst ett belopp som motsvarar familjepeningen för barnet.

3. Den bidragsberättigades inkomst av arbete som han eller hon utför under *fritid eller övningsuppehåll samt sjukpenning* som träder i

13 § Vid bestämmande av familjepenning enligt 8 § 1 och 3-5 samt bostadsbidrag enligt 9 § 1 skall man från summan per månad av högsta beloppen för familjepenning enligt 11 § och bostadsbidrag enligt 12 § räkna av den beräknade inkomsten före skatt per månad som belöper på tjänstgöringstiden enligt följande:

1. Makes inkomst av arbete samt sociala förmåner skall, med beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa, räknas av med hälften av den del som överstiger 1000 kronor eller, om inkomsten är högre än 4000 kronor, med tre åttondelar av inkomsten. Om maken har någon annan inkomst, avräknas den del av denna inkomst som överstiger 500 kronor.

2. Barns inkomst i form av underhållsbidrag samt sociala förmåner skall, med beaktande av vad som följer av föreskrifterna om dessa, räknas av i sin helhet. Om barnet har någon annan inkomst, räknas den del av denna inkomst av som överstiger 500 kronor. Barnets inkomst räknas dock av med högst ett belopp som motsvarar familjepenning för barnet.

3. Den bidragsberättigades inkomst av arbete som han eller hon utför *och sjukpenning* som träder i stället för sådan inkomst räknas av med

stället för sådan inkomst räknas av med hälften av den del som överstiger 2000 kronor eller, om inkomsten är högre än 8000 kronor, med tre åttondelar av inkomsten. Om den bidragsberättigade har någon annan inkomst avräknas den del av denna inkomst som överstiger 500 kronor.

Avräkning enligt 1 och 2 får inte göras med större belopp än att återstoden uppgår till minst hälften av bostadskostnaden enligt 12 §. Om den bidragsberättigade har rätt till såväl familjepenning som bostadsbidrag, skall vid bestämmande av bidragens storlek efter inkomstavräkning först familjepeningen och därefter bostadsbidraget minskas.

17 § Om familjepenning eller bostadsbidrag lämnas och tjänstgöringstiden har pågått minst 120 dagar, skall bidragen lämnas för ytterligare 30 dagar efter tjänstgöringstiden. Om det finns särskilda skäl för det, får bidragen lämnas för högst 30 dagar efter tjänstgöringstiden även om tjänstgöringen har pågått kortare tid än 120 dagar.

18 § Under den tid som den bidragsberättigade får bostadsbidrag,

hälften av den del som överstiger den genomsnittliga månadsinkomsten under tjänstgöringstiden med 4000 kronor. Om den bidragsberättigade har någon annan inkomst avräknas den del av denna inkomst som överstiger 500 kronor.

Avräkning enligt 1 och 2 får inte göras med större belopp än att återstoden uppgår till minst hälften av bostadskostnaden enligt 12 §. Om den bidragsberättigade har rätt till såväl familjepenning som bostadsbidrag, skall vid bestämmande av bidragens storlek efter inkomstavräkning först familjepeningen och därefter bostadsbidraget minskas.

17 § Om familjepenning eller bostadsbidrag lämnas och tjänstgöringstiden har pågått minst 61 dagar, skall bidragen lämnas för ytterligare 30 dagar efter tjänstgöringstiden.

18 § Under den tid som den bidragsberättigade får bostadsbidrag,

lämnas ett tillägg med 250 kronor per månad. Tillägget lämnas dock inte till en bidragsberättigad som bor hos föräldrar. Om den bidragsberättigade bor tillsammans med en annan person än make, barn eller föräldrar, lämnas ett halvt tillägg.

lämnas ett tillägg med 350 kronor per månad. Tillägget lämnas dock inte till en bidragsberättigad som bor hos föräldrar. Om den bidragsberättigade bor tillsammans med annan person än make, barn eller föräldrar, lämnas ett halvt tillägg.

11 kap.

Dagpenning

1 § Enligt lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret handhar Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna frågor om dagpenning. Dagpenning betalas ut genom Riksförsäkringsverket och de allmänna försäkringskassorna.

2 § Underlag för utbetalning av dagpenning lämnas av Totalförsvarets pliktverk eller, efter överenskomst med verket, av statliga myndigheter, kommuner, landsting, kyrkliga kommuner, bolag, sällskaper, stiftelser och andra enskilda.

3 § En totalförsvarspliktig som är berättigad till dagpenning skall till den allmänna försäkringskassan senast dagen före inryckningsdagen

annäla sådan ändring i sina inkomstförhållanden som påverkar dagpenningens storlek.

12 § Annan förmån än *dagpenning*, familjebidrag, ekonomiskt stöd i form av bidrag och grupplivförsäkring beslutas och betalas ut av den myndighet, den kommun, det landsting eller den kyrkliga kommun där den totalförsvarspliktige tjänstgör.

I fråga om de totalförsvarspliktiga som tjänstgör hos ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller annan enskild skall dock den myndighet som enligt beredskapsförordningen (1993:242) är ansvarig för funktionen besluta om och betala ut sådana förmåner. Den funktionsansvariga myndigheten får överlämna rätten att besluta om och betala ut förmånerna till de enskilda hos vilka totalförsvarspliktiga fullgör civilplikt.

12 § Annan förmån än familjebidrag, ekonomiskt stöd i form av bidrag och grupplivförsäkring beslutas och betalas ut av den myndighet, den kommun, det landsting eller den kyrkliga kommun där den totalförsvarspliktige tjänstgör.

I fråga om de totalförsvarspliktiga som tjänstgör hos ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller annan enskild skall dock den myndighet som enligt beredskapsförordningen (1993:242) är ansvarig för funktionen besluta om och betala ut sådana förmåner. Den funktionsansvariga myndigheten får överlämna rätten att besluta om och betala ut förmånerna till de enskilda hos vilka totalförsvarspliktiga fullgör civilplikt.

12 kap.

1 § Enligt 4 § lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret tillämpas i fråga om *dagpenning och familjebidrag* bestämmelserna i 20 kap. 10-13 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

2 § ¹Andra beslut om förmåner enligt denna förordning än som avser *dagpenning*, familjebidrag eller grupplivförsäkring får överklagas hos Överklagandenämnden för totalförsvaret. Överklagandenämndens beslut får inte överklagas.

1

1 § Enligt 4 § lagen (1991:1488) om handläggning av vissa ersättningar till den som tjänstgör inom totalförsvaret tillämpas i fråga om familjebidrag bestämmelserna i 20 kap. 10-13 §§ lagen (1962:381) om allmän försäkring om omprövning och ändring av beslut samt om överklagande.

2 § Andra beslut om förmåner enligt denna förordning än som avser familjebidrag eller grupplivförsäkring får överklagas hos Överklagandenämnden för totalförsvaret. Överklagandenämndens beslut får inte överklagas.

13 kap.

1 § Ytterligare föreskrifter för verkställighet av 8 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt meddelas i fråga om
1. bestämmande och utbetalning av *dagpenning och familjebidrag*

1 § Ytterligare föreskrifter för verkställighet av 8 kap. lagen (1994:1809) om totalförsvarsplikt meddelas i fråga om
1. bestämmande och utbetalning av familjebidrag av Riksförsäk-

¹ Senaste lydelsen av 12 kap. 2 § 1995:629.

av Riksförsäkringsverket efter
hörande av Totalförsvarets
pliktverk, Försvarsmakten och
Överstyrelsen för civil beredskap,
2. hälso- och sjukvård samt tand-
vård av Totalförsvarets pliktverk
efter hörande av Socialstyrelsen,
Försvarsmakten och Överstyrelsen
för civil beredskap,
3. bestämmande och utbetalning
av dagersättning, uttryckningsbi-
drag, resor, förplägnad, inkvarter-
ring, beklädnadsersättning, eko-
nomiskt stöd och begravnings-
hjälp, av Totalförsvarets pliktverk
efter hörande av Försvarsmakten,
Överstyrelsen för civil beredskap
och Statens räddningsverk.

ningsverket efter hörande av Total-
försvarets pliktverk, Försvars-
makten och Överstyrelsen för civil
beredskap,

2. hälso- och sjukvård samt tand-
vård av Totalförsvarets pliktverk
efter hörande av Socialstyrelsen,
Försvarsmakten och Överstyrelsen
för civil beredskap,

3. bestämmande och utbetalning
av dagersättning, *dagpenning*,
uttryckningsbidrag, resor, förpläg-
nad, inkvartering, beklädnads-
ersättning, ekonomiskt stöd och
begravningshjälp, av Totalförsva-
rets pliktverk efter hörande av
Försvarsmakten, Överstyrelsen för
civil beredskap och Statens rädd-
ningsverk.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1997.

3. Förslag till

Lag om ändring i lagen (1997:265) om statligt personstadeskydd.

Härigenom föreskrivs att i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd skall införas en ny paragraf, 11 a §, som skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 a §

För den som avses i 1 § första stycket 1 uppgår sjukpenning vid hel sjukskrivning till 100 procent av den sjukpenninggrundande inkomsten delad med 365. Ersättning lämnas också för nödvändiga kostnader för läkarvård, sjukvårdande behandling, sjukhusvård samt läkemedel. I kostnad för vård inräknas nödvändiga kostnader för resor.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1997. Äldre bestämmelser skall fortfarande tillämpas i fråga om ersättning som avser tid före ikraftträdandet.

Statens offentliga utredningar 1996

Kronologisk förteckning

1. Den nya gymnasieskolan – hur går det? U.
2. Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. U.
3. Fritid i förändring.
Om kön och fördelning av fritidsresurser. C.
4. Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. UD.
5. Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. UD.
6. Ett år med EU. Svenska statsjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. UD.
7. Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. UD.
8. Batterierna – en laddad fråga. M.
9. Om järnvägens trafikledning m.m. K.
10. Forskning för vår vardag. C.
11. EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. K.
12. Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. Fi.
13. Offentlig djurskyddstillsyn. Jo.
14. Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. Fi.
15. Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. UD.
16. Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. UD.
17. Bättre trafik med väginformatik. K.
18. Totalförsvarspliktiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. Fö.

Statens offentliga utredningar 1996

Systematisk förteckning

Utrikesdepartementet

Vem bestämmer vad? EU:s interna spelregler inför regeringskonferensen 1996. [4]

Politikområden under lupp. Frågor om EU:s första pelare inför regeringskonferensen 1996. [5]

Ett år med EU. Svenska statstjänstemäns erfarenheter av arbetet i EU. [6]

Av vitalt intresse. EU:s utrikes- och säkerhetspolitik inför regeringskonferensen. [7]

Union för både öst och väst. Politiska, rättsliga och ekonomiska aspekter av EU:s sjätte utvidgning. [15]

Förankring och rättigheter. Om folkomröstningar, utträdesrätt, medborgarskap och mänskliga rättigheter i EU. [16]

Försvarsdepartementet

Totalförsvarspflichtiga m95. Förslag om jobb/studier efter muck, bostadsbidrag, dagpenning, försäkringar. [18]

Kommunikationsdepartementet

Om järnvägens trafikledning m.m. [9]

EU-mopeden. Ålders- och behörighetskrav för två- och trehjuliga motorfordon. [11]

Bättre trafik med väginformatik. [17]

Finansdepartementet

Kommuner och landsting med betalnings-svårigheter. [12]

Budgetlag – regeringens befogenheter på finansmaktens område. [14]

Utbildningsdepartementet

Den nya gymnasieskolan – hur går det? [1]

Samverkansmönster i svensk forskningsfinansiering. [2]

Jordbruksdepartementet

Offentlig djurskyddstillsyn. [13]

Civildepartementet

Fritid i förändring.

Om kön och fördelning av fritidsresurser. [3]

Forskning för vår vardag. [10]

Miljödepartementet

Batterierna – en laddad fråga. [8]

FRITZES

POSTADRESS: 106 47 STOCKHOLM
FAX 08-2050 21, TELEFON 08-690 90 90

ISBN 91-38-20176-3
ISSN 0375-250X